Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 19 АПРЕЛЬ, 1985 ШУ. ● № 46 (7051). ● Мах 3 кап.

Агропромышленни комплекса болхлой! Сихъе юртбоахама производства интенсификаци! Мохк продовольствецеи юртбоахама бийдалцеи тешшаме Iалашбелга вIаштIехьдаха! ТIагIертте къовсам лоаттабе Кхачан программа кхоачашъяр духьа! (КПСС ЦК ТIаьхехамашцара).

Люцерна кхашка

ЙОККХИЙ ТАРОНАШ ЙОЛА КУЛЬТУРА

ХIанз цхьаннена а хьалхадаха а могале а дезац люцерна ги кхеделга. ДIадахачу шина шера дукхачу колхозийн совхозийн лаьтта лелабераш тийшаб хьайбай боахам доакъарца Iалашбера из маьхера бобови культура кхеина ярг ца хиларах меттел, из бокхха пайда луш хиларах а. Ил кхетадаьд «Наурский» комсий совхоза къахьегамхоша а.

Соахка фуна лаьрхIа ши бIаь гектара тIа мара кхелизар науриапа люцерна. ХIаьта 146 эзар сом цIена пайда баьлар боахама. Цул совгIа, люцерна кхеша йиш хилийтай хьайбашта оппаш йола тIехкина йол а, хIаьта иштта детта доахан шелал хьатIаллца мошача баьцаца кхоабаргдола сенаж а Iалашъе. Цо а МТФ коллективага йиш хилийтер шуран дукхи данкхарел паччахьалкхенга дохкарел клак толаме кхоачушъе.

Докхха дикахетар хилар паччахьалкхента дехкача гих цо совхоза 3 эзар центнер гаргга доаханнек хьакхарчаштек хиланза яргйоаца комбикормаш яларах. Люцерна ги аьрдачул тIехьагIа, нагий аьта ча охьа а охьаш, цунах витаминийн хьоар даьккхер, доакъара гранулаш йир.

— Люцерна кхеяр атта болх бац, хIаьта а из болх бича лаьтта леладерий къахьегамах мах дика лу, — йоах совхола директора Геннадий Ефимович Петренкос. — Масала, соахка ги данкха люцерна кхееш хиннача виъ сагах лаьттача звенос духхьал тIехьа тIателаш дола вхчен премии лоархIаш 11280 сом няцар. Цул совгIа, звеной хIара члено аванс лоархIаш бетта-бетта кийдаьд 168 сом.

Укх шера а люцерна ги кхеду опытий механизатора Акаев Асламбека кулгалдеча виъ сагах латтача подрядни звенос. Цун членаш — трактористаш Акаев СаIид (звеньевоя воша), Мизаев Абу, Стехеев Сергей. Иизза хозрасчет юкъейоалляй звенос, цудухьа хьалкарча дийнахьа деня овсаре баь ца Iеш, аIемнгачун а доккхачун а дас синне хьурмат деш, кходеш бу болх звенос.

— Укх шерре а кIезига кходаьдац оаха доагорн машинадьтташи, — яхаш дувц А. Акаева. — Цо йиш хулийтаргья тхога 20 апреле, В. И. Ленин ваь 115 шу дизара хетадаь коммунистически субботник долча дийнахьа кходаьча доагорца болх бе.

163 гектара тIарча люцерна Iай а тIехьа Iунал даьд звенос. РУМ-ий новиъостална механизаторашa хIара гектара тIа 500 килограмм чоалхане минеральни удобренеш тайсар. КIеззига йоах иа ездинге а дискаш тоххайяр люцерна кхай тIа. ТIакха, люцерна Iунал дара процесс хаддавю ца хиларах а цудухьа звеной мукъе ха кIезига ца хиларах а механизаторша кхы культураш кхеяра а шоашта лаьтта дуга дийхад. Из цар дехар совхоза администраце кхоачаш а даь, хIанз 32 гектара тIа гурахьа дуа кIа кхедеш. Йола моша буци яикхар духьа шерра-шера юе баьцаш кхеш я подрядни звено. Цу гIулакха лаьркIа 61 гектара тIа гуйран ялташ кхеду, хIаьта 40 гектара тIа силоса лаьрхIа кхеергйола хьажкIаш дIае кийчлуш ба.

— ХIанз шортта да хIама да тхоа, цудухьа кхы тIа а кIезига пайда лургбац оаха совхоза, — йоах звеньевоя, — алапеш а цунга хьежжа лакхагIа хурга. ХIаьта а оаха эггара керттера лерхIар люцерна гин хьулкъам лакхбалга да.

Ала деза, совхозе 3—5 шу хьалхагIа дIайийян хинна люцерна сов кхотаекна хилар. Шийлх-м ьыр из, бакъдар аьлча, хIаьта а мугIараш шера долиш дIайийча дикагIа да. Соахка цу способагIа дIайийна 41 гектар люцерна я хIанз совхозе. Укх шера кхы и дукхагIча лаьтташка дIаюаргья из.

Соахкара опыт хьал а лаьца, эггара хьалха хьоькхаш йола люцерна оьлан моша йолаш юаергйолча баьцан лаьрхIа хьонхаргья. 5 май хьатIакхачалехьа бе беза из болх. Цудухьа хIанззе а деиз кийчлуш я А. Акаева звено моша йолаш юае люцерна хьекха. Цу гIулакха мел эша техника йолаш я звено. 5-ча мос дено люцерна Iадла йита а йите ги дакхха кхею. Люцерна хьекхачул тIехьагIа кхай тIа тукаш а тайсе хий дулл, эуламдергаштен лавараштен духьала химикаташ а еттаж обработка к бийсенна, хIана аьлча, дийнахьа ер хелча чIоагIа пайдака йола естественни опылителаш йозергья молхаша.

Ги дакхха люцерна хьакхалца йисар кIезига ха ера а, из чуэцаргйола еррига техника хIанзле кийчъяь латт. Ги чуэцара звенона новиъостал дергда йохха опыт йолаш болча комбайнераша Вадим Ивана, Мироненко Ивана, Фриц Анатоле, Долин Васила. Цар комбайнаш «ЖРБ-4.9» яха жаткаш а хIаьта иштта касаргIа улла люцерна оата а оаташ хьальъяш йола «ИС-3,5» яха устройствиш а ехна кийчъяь я. Аьта люцерна 45 куб. чуйодача, тIаетта хIама шоаш Iобоессача тракторни тележкаца стационарни хьэтта дIакхухьаргья. ШоалагIа оардаргья из комбайнера КПСС членалла кандидата Колесников Павела.

Тамеx ги цIендеш йола ший «ОВП-20» кийчъяьй слесара Новиков Петра. Кийча латт ги цIендеш йола «Петкус-гигант» яха агрегатиш кхо «магнитнех».

— ХIанз люцерна ги бокъонца цIендаре хиланза ярг мел йоаца техника йолиш да тхо, цу даькъе повелинах цIендеш яр а, — йоах А. Акаева. — ХIаьта кийчбаь вах а ба опыт йолаш бераш: Юнусова Нина, Мешкова Мария, Щербакова Долина. Соахка а овсарен дикен къахьийгар цар.

Къьметтел кIезиг-дукха а безача маьха ги ца доаде гIерташ, механизаторашен кхоаленна кIалхарча хьаттарча болхлошен, тракторийн транспортни средствашн чакх-са мел доагIача меттерш дIакъайла ца Iеш, ги Iолегийтаргдоацаш хьаллуьца брезента талсаш а кийчдир. Цар теркал а яь, чакхьлуккхар цкъа ги хьадоьккха люцерна шоалагIа ардар самна йола мероприяти а. Цу гIулакха кхоаленна кIал дIаоттайир «Нива» яха цхьаькха комбайн. Цудухьа, ала деза, из гIулакх зехье дайпалаш: соахка цхьан гектара лоархIаш кхы тIа а 8—10 килограмм люцерна ги доаккхалга Iалашдир цар.

Лоаца аьлча, «Наурский» совхоза комсаш лелаераша дикаа дарг мел доацар ду, укх шера тIехдинача люцерна гин 350 центнера кIезигагIа йоацаш гульярак паччахьалкхенга йохкараш, хIаьта иштта детIабоатIача совхозни хьайбай боахама чIоагIа доакъарий беза кийчъяраш.

П. ГАГИЕВ.

ПЛАНАЛ СОВГIА ДIАБИХЬА МУХЬ—3 ЭЗАР ТОНН

Вышегуров Iийса дикагIа вола водитель санна вовз Назрановски АТП болх беча наха. 1958 шера дIаболабелар цун къахьегама никъ цу предприятe. Шераш дIа мел ух лаьклора балха гойнал, хIана аьлча, хIоама хара тIакхуьш волча Iийсас теха дIеэдар шийна опыт белгиа водителаша дIахьехар.

ДIадахад шераш. ХIанз коммунист Вышегуров дийнахьара нормаш 190 — 200 процент кхоачашъеш ва. Хьалхарча шертала план 145 процент кхоачашъяьй дикагIа волча водителa.

Коалон сийна 2,5 эзар тонн халкъабоахама мухь дIа-чоха бахьа декхар тIайдадар Вышегурова ер шу доллаvш, хIаьта хIанзле 3 эзар тоннал совгIа из дIа-хьа а бихьаб цо.

АТП дIа мел доладаьча дикачоа инициатор хиларах терре вола Iийса цунца болх беча наха.

Дукха да Вышегурова хьалхала къахьегам белгалбоаккхаш тийна совгIаташ, яьха баркалаш.

СУРТА ТIА: 1. Вышегуров.

Н. ПЛИЕВА сурт.

БIУБЕННА

Стахановски болама 50 шу дизара лха ма йоагIара нах къахьяхара яхье яьннача Гудермесски медицински инструменташ еча завода коллективо доr хьеста толамаш доах укх шера. ХIара дийнахьа керда-керда цIераш гуча ювл социалистически яхье котбаьннарий. ХIалоле цхьайтталагIча пятилетка декхараш кхоачашдаь 28 саг ва заводе. Царех ба полировщица Алиева Аминат, фрезеровщикаш Щербакова Валентина, Мусаев Абдулла, Дадагов Рамзан, токарь-револьверщик Жукова Людмила, наждачинк Гагаев Султан, кхыбараш.

«ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдиеен хьадер дукхагIен хилийта!» яхача дешагIа къахьег производстве хьалхалаттараша. Шоай дийнахьара нормаш дикка тIехкхоачаьъй цар.

Н. БОРИСОВ.

Оарц дала!

ХА ДIАЙОХИЙТАШ ЛАТТ

Республике эггара дукхагIа коартолаш кхеечарех я Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз. ДIадахача шера во хьувкъарах планагIа, яха йоагIараш 140 йолиш хIара гектара тIара 117 центнер мара яикханзар. Лай кIала а якийта дукха коартолаш йоайир шоай ханнахьа хьа ца йоахаш.

Из гIулакх кийсдалийтарах [illegible] бехке [illegible] кхета а деш колхоза кулгалхойи специалисташи декхарийла бар укх шера коартолаш дика хьувкъаяра бIаьстан кхашкара балхаш леттIа вIаштIехьдаха. Из цар даьдац.

Укх шера коартолаш дIаера цар хьакъоастадаь дукхагIдола лаьтта хьалоIаш тIакхина хиларах лекха хьуйкъан дургбарех дац. Колхоза механизаторашa зиба лаьтта аьхад 1984 шера декабра чакхбоалаш. Цхьабакъда, из коартолаш дIае лерхIаш дола лаьтта боараматIа йоагIача тайпара минеральни органически удобренеш а дикха хьаьндаьдац.

Цуа совгIа коартолаш дIае болабелча 300 тонн цар фу ца тоьаш а бисаб колхоахой. Иштта халача хьале боахам кийсбенналга шоашта ховиш а лакхе латтача организацешка цох хIама дIе а ца хайташ, из гIулакх къайладахьа гIийртаб колхоза председатель Ю. Зиборов а специалисташ а. Царна меттад дIае эцаш йола коартолаш шоашта эттача гIолла хьалорайоагIаргйолаш санна. Уж нораьвац. Из бахьан долаш коартолаш дIаера план кхоачаш ца яр кхераш болаш да гIулакх.

Сухал бац нраш дIайийна яхара а. Лоалахха укха Назрановски района боахамаш коартолаш дIайийна дала доахке. «Путь к коммунизму» яхача колхозе 17 апрель хьатIаоттош дIайийнараш 200 гектар гаргга мара яц, дIае езараш 500 гектар йолаш.

Хь. ЯЛХОРОЕВ, Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама министерства отдела начальник, РСФСР заслуженни агроном.

ТIехьаяха евай укх шерара бIаьсти Наьсарен боахамий кхашка. ХIаьта де дезараш дукха да. Цудухьа «40 лет Октября» яхача совхоза кхаш леладераша сихдаьд балхаш. Болх бе йиш йолаш денача хIара сахьатах пайда а эцаш, лоацача хана уж чакхдоахилга да керттердар. Иштта лаьрхIад боахама механизатораша шоай собранешка.

Совхоза лаьтташта юкъе гаьнагIа дада Кодзоев Асхьаба кулгалдеча № 1 йолча бригада кхаш. АргIе я цун культуран а. КIир теха, басар хьехха тоадаьд механизаторий цIа. Цун юхера лаьтта оахкаш, йолхьнгаца из пацца доаккхаш боахк кухне болхлой. Упрон, хох, петрушка, сибаз дIаде йоалл цига повар.

Коа латтача хIанз болх беш йоацача техникана даьтта хьокхаш, кхы тIа кулг тохаш боахк слесараш. Механизатораш кхай тIа ба.

БIаьсти дIае езача культурашта лаьрхIа лаьтта оахаш боахк уж. ХIанчул тIехьагIа бригаде аха дезар 250 гектар лаьтта да. Учетчико яхачох 8—10 дийнахьа чакхбала беза из болх.

20 гектара тIа коартолаш а я бригада дIае езаш. Лаьттандара балхаш дика довлаш вола механизатор, коммунист Евкуров Руслан воала из болх беш.

Сухалбу!

РЕПОРТАЖ

Коартолаш дIаюош боахк цу отделене кхоалагIча бригаде а. Укхаза 30 гектара тIа я из культура. Царел хIаране тIара 150 центнер чуэца дош денаd звеньевойс Албаков Маьхьмада.

Отделене агронома Даауров Абос дувц цунах лаьца:

— Албаков Маьхьмад болх ховш механизатор ва. Лара йоаца декхар тIа-царгдарех а вац. Оахам ше дакъа а лоацаш кийчдайтад, хIаьта фу дIадувр а ше ва. Коартолаш совгIа 25 гектар доакъарий свеклаш а я Албакова звенос дIаоврrйолаш.

— Цхьалне наз кхоачий кхзал болх чакхбенкха? — хетт аз агрономага.

— Сулабе беза, балхаш дукха Iайнад укх деношка, — йоах цо. — Цхьан кхоалагIча бригаде аха дезаш 500 гектар гаргга лаьтта да. хIаьта дIае езаш алата лаьрхIа 440 гектар хьажкIаш, 50 гектар вен, 230 — доакъарийна лаьрхIа мени горохи.

— ХIана дисад наза духха лаьтта гурахьа ца оахаш?

— Сов хьалха ера гуйре, — йоах агронома. — Цlаьхха шелах эттар. ХIаьта тIехьа чуэцаш йола культураш дукха яр ара. Духхьал шекара свеклаш яр отделене 200 гектар. Сентябрь болалуча ханне чуэца йолае йоагIа уж из бутт боаш мара йоалаизар. Дукха хьажкIаш чуийцар йоацаш латтача хана. Бокъалдар аьнча, тха тхоай бехк а бацар кIезига.

Кхашкара балхаш сихагIа а дикагIа а чакхдахара тIехьа социалистически яхь йоаржаьй къахьегамхошта юкъе. Бригаде лаьтта оахаш 7 тракторен агрегат йоалл укх деношка. Дударов Юнуса, Дзауров Висангире, Дударов Iамархана, Барахоев Бекболата, Албаков Юсапа, Аушев Iаддал-МутIаллиба ца] ахи ишьи норма кхоачашъю оахам деча хIара дийнахьа. 53 гектара тIа вен дIабийна ваьннав Дударов Iаьла.

Лаьтташара йIовхал айяларга хьежжа дIае йоалургья ергIанара культураш а.

З. ДАУРБЕКОВ, тха штате воаца корреспондент.

Ядерни герза ду тохкамаш дехкарах долча деша

СССР Лакхехьарча Совета Президиуме кхьачад ядерни герза деча деррига тохкамашта 1985 шера 6 августа — Хиросимана атомни бомбаш чуйийтта 40 шу дузача дийнахьа деиз мораторий кхайкара тIахьехам беш дола «Оборони информаце центр» яхача американски организаце кулгалхой Дж. Р. Ларовен Ю, Дж. Королли кхайкарал.

Шийна тIадиллара хьежа Вашингтонерча СССР посольства дIадехнад цу кхайкарала дола жоп. Ответа тIа, белгала аьча, дагадохийт Советски Союзо цкъа санни дукхазза а ядерни герза деш дола деррига тохкамаш соцадара хьакъехьа США-га а кхыча ядерни державашка а предложенеш тийна хилар. ДоагIаш дола договор кийчдира аьттув бола хьалаш вIаштIехьдакара гIулакта СССР-о хьалхадаьхад ядерни герз долаш йола паччахьалкхенаша вIаши дага а льцна белгалдаьча дийнахьа деиз молаагIча ядерни делхамашта мораторий кхайкар санна дола практически чакхдоакхалургдола гIулакх а.

Советски Союз раьза я, мораторий дIайолалу ди, кхайкарала автораша яххача тайпара, 1985 ш. 6 август — Хиросимана атомни бомбаш чуйийтта 40 шу дуза ди хилийтара. Кхыча ядерни державаша леттIа гIулакх даьдаларе, цу тайпара мораторий хьалхагIе а кхайкаь хила йиш йолаш яр ядерни герза деш дола тохкамаш геттара а массане а дехкара хьакъехьара договор дийлехьа шийгIулакх деш из хилийтар дуьхьа. ХIанзарча хьалашка, белгалдоаких жопа тIа, ядерни делхамаш соцадар сихдаь ядерни герзаш хьаделга юхвоарга бодача вакъагIа чIоагIа лоархIаме тIа баккхар а хиина дIаотта йиш йолаш дар.

Ответа тIа иштта белгалдоаких, ядерни герза деш дола деррига тохкамаш соцадарах йола переговораш кхы хьем ца беш кхе дIайолае Советски Союз кийча хилар. СССР-о иштта предложени лу 1974-чей 1976-чей шерашка кулгаш яздаьи советски оагIон бехкагIа доацаш хIанз а ратификаци яизен дола, ядерни герза лаьтта кIал деча тохкамашта доазув оттадара хьакъехьарея маьршача гIулакхашта лаьтта кIал деча ядерни делхамий хьакъехьарея советско-американски договораш юха оттаде.

Уж деррига гIулакхаш, ядерни космически герзех лаьца Женеве дIайолаеннача советско-американски переговорий леламах тийна хIама доацаш чакхдоахалургдолаш да. Цунца цхьана, цу тайпарча гIулакхаша аьттув болашагIа дола хьалаш хулийтаргдар космосе сихдаь герзаш хьа ца дайтаран лаьттан тIа уж соцадарая тIаерзаяь женевски переговораш бериате детIалхвара.

МАССАНЕНА ЮКЪАРА ДИ

20 апрель — КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

Советски Союзе бахача берригача наха шоай дукхазцIех йола традиция санна доархIаш а, хIара шера сийлахьвоккхача баьчча цIерaца дувзадена хиларца Iалаьмате чIоагIа хьаштдолаш дакъа лоацаш а да Еррига союзни коммунистически субботник. Ара бIаьсти яьнача, деррига Iалам эзза теха латтача хана чакхдоаккха из къахьегама цIей белгала хул станокаш тIа латтачар а, кхашка болх бечар а, городаш юрташ ярганьха товеча дакъа лоацачар а шоашкара доккха хьинар, дакха коммунистически сакхетам, бакъахьаре гIулакхаш гойташ хиларца.

Цу дийнахьа къахьега вай Iемалга а чIоагIа ловш долга а хьетадеш да, бакъда, гIулакх безам хиларах далад, нана болх хьабе хьалаш эш, улидашка, кошика цхьалхо, лостам бара инвентарь, тайп-тайпара материалаш эш. Цхьан дешаца аьлча, из ди ма хулла бокхагIа мул боанхаш чакхдаккхар вай массане дехкар да. Бца кийчон лоархIам кхы а айлу цу дийнахьа къаьст-къаьста нах хинна ца Iеш, республикера бIарча предприятеш, цехаш, бригадаш кхоаь энергоресурсаш, бийдал, материалаш дIайохийташ болх бе лаьрхIа хилча хIаьта а.

Хьаьцаргья вай масала алхха шиа район: Назрановски, Сунженски. Фу тайпара кийчо яьй цар «цIеча шоаттдена» накъадоллаш? Шинна а районе къахьегамхоша хьем ца беш хьалльцар 20 апреле коммунистически субботник дара йола московчий инициатива. Царех лаьца предприятешка, организацешка митингаш хиннай. Цига вайад ний къахьегама овсарле из могга дакхъяь шоаш къахьегаргдала, аьнна. Парте райкомаша, райисполкомаша шоай бюрошка, заседанешка чIоагIдаьд цунца дийна чакхдата деза организационни а политически а гIулакхаш, субботник дара штабаш хьаьий. Цу штабай заседанешка хьежаб тайп-тайпарча коллективаша къахьегама цIей чакхдаккхара мишта кийчо ю.

Моттигашка из болх массанахьа партийни, советски, профсоюзни организацей хьалхленца чакхбоакхаш хиннаб. Цунна боагIа лостам балар духьа парте райкомашка, райисполкомашка юкхьанцарча парторганизацей секретараш, юрта Советий председателаш гул а беш, цу хьакъехьа хьалхашка латта денхараш дIаловзийтад царна. Цу балха идеологически Iалашо яра оарцагIбаьхаб коллективашкара агитатораш, политинформатораш, гойтара агитаци эргайоакхилга хьадийхад. ХIаьта цу деррига гIулакх юрта болаш чакхдаккхара дика кIийле а кийчъяьй.

Иштта, Назрановски районера ГI. Ахриева цIерагIа «Электроинструмент» заводи «Назрановский» совхозеи коллективаша республике хьалхарчарца дIаболабир коммунистически субботника йоагIа кийчо яра социалистически лаь йоарикара тIехьара болам.

Цу заводерча СССР Лакхехьарча Совета депутата, республика Ленински комсомола лауреата Хилгуев ТIахIира къахьегача бригадерча комсомольцашен нагирхошен «Коммунистически субботника — эггара тIех йола къахьегама овсарле!» яха почин кхайкаьий. План 180 процент кхоачашъе лаьрхIад цар. ХIаьта хIана 1988 шера чотагIа болх беш болча цу предприятерча Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Котиев Ахьмада, алхха кхоаьр мара материал дIа а ца йохийташ, продукци арахецара план 185 процент кхоачашъе лош дешнад.

Цу дийнахьа дергдолчун алсамо дакъа юкъедахьа дага ва «Назрановский» совхоза механизатор НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат М. Умахов а. БIаьсти юача культурай цхьан дийнахьара норма 12 гектар йолча шоза дукхагIа ги дIаде лаьрхIад цо.

Районера 428 сег чувоагIаш йола 14 бригада, звенос шоаш кхоаьр мара йIовхал, бийдал, материалаш, электроэнерги дIа ца йохийташ болх бергба. Царел совгIа тайп-тайпарча предприятешкара, боахамашкара 859 болхло хургва цу тайпара къахьегаш.

Район еррига хьанийцача субботнике дакъа лоацаргда 37 эзар гаргга саго, царех шоай массазарча балха моттигашка къахьегаргда 8300 болхлочо.

Цу дийнахьа даьнкха 13400 сом ахча пятилетка фонде дIалургда. Гулде лерхI 290 тонн тиша аьшк, дIайоIаргъи 10 эзар га, кхыдола балхаш чакхдоахаргда.

Иштта, политически къахьегамен хьинар Iалаьмате лакхдаь цу деача деина накъаболх Сунженски районера къахьегамхой а.

Шоаш продукци хьаеш цу дийнахьа даьнкха деррига ахча пятилетка фонде дIадала лаьрхIад цар. ХIаьта из кийтъергья 96 эзар сома боараме, 26 эзар сома наьвложенеех пайда эцаргба. Цул совгIа 500 гектар долча лаьтта бIаьстан культураш дIае, 360 тонн тиша аьшк гулде лерхI сунженцаша.

Субботник чакхдоаккхача алсамо дакъа юкъехьоргда «Сунжанефть» НГДУ, Къулбасоза — Кавказски ноача гиз кийтъеча контора, ЦIеча Эскара, XX партсъезда цIерагIча колхозий, дукхача кхыча предприятейн боахамийн коллективаша.

Соахкарчул дикка тIех да района къахьегамхоша пятилетка фонде дIадала лерхIа ахча — 37 эзар сом гаргга.

Цу тайпара кийчо лаь В. И. Ленин ваь 115 шу дизара сийна чакхдоаккхача «цIеча шоаттдена» республика кхыча районашка а.

Ши ди мара дисадац Еррига союзни субботник яра. Районни штабаш, предприятешкара, организацешкара, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш цIаьнха а хьажа лехкаргйила я шоаш лыа кийчонга, массадолчун хоадам бе беза. Цхьан накха хилийта йиш яц вертерлар нах арабоахилга Iалашдича кхыдар-и хьалха дIанхача шерашка санна ше-шегIа дIагIоргда яха уйлаш. Шоай хьамсарча баьчча цIи даим дагакхоабаш болча а 20 апреле шоаш ца кхобеш къахьега лаьрхIа а болча къахьегамхошта хийцца болх хьабара мел эшар хьалхха Iалашдаь хила деза хIара коллективе.

А. МАЛЬСАГОВ, коммунистически субботник дара йолча республикански штабо начальника заместитель, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателя хьалхара заместитель.

Кхоьяьча хIамай чотагIа

Москверча хьалха латтача предприятей къахьегамхой патриотически болам къоабалбаь хьал а доацаш укх шера 20 апреле ленински субботнике берфигаш аробовлен лакха овсарле йолаш къахьегаш лаьрхIад Малгобекерча бурудеттараша.

— Цу деша хетаяь митингаши собранеши хиннай бурув деттача балхий управлене цехашка, бригадашка, кхыча доакъошка, — дувц УБР профкома председателя Полтаев Вахас. — В. И. Ленин ваь 115 шу дизара сийна долча субботника кийча ярая из толаме чакхдаккхарa йола штаб вIашагIъелдай управлене. УБР начальник А.-Х. Х. Барахоев председатель а волаш. ХIанзлехьа дукха болх чакхбаьккхаб штабо. Субботник долча дийнахьа кхоачашдергдола декхараш белгалдаьхад, уж кхоачашдергдола нах къоастабаьб, овсаре къахьегара эша йоакхо яьй.

Шо-шоай балха моттигашка къахьегаш хургва 298 сег. Уж ба бурувтохараш, цар гIончаш. 20-ча апреле кхаь сменах вахташка хургйола кхыйола болхлой. Кхоьяьча бийдала, материалий, доагора, электроэнерге чотах болх бергба Малгобекерча еррига бурув деттача бригадай коллективаша субботник долча дийнахьа. Иштта болх бе мехкдаьтта лехараш та таро ду укх шера 8 эзар сома маьха энерги, доагор, кхыйола хIамаш хIанале кхоаь хиларо.

Субботник долча дийнахьа производстваа доархIаме дола тайп-тайпара балхаш кхоачашдеш, бригадашка, цехашка цхьалхо-цIено еш хургба вахташка боаца болхлой, гIулаккхера нах. Цу балхашка аравартва 425 сег.

Царех цхьа бIаь гаргга саг хургва Харбижине № 20 йола бурув тоха вышка хьалъеш № 24 йолча скважине вышка хьаьтъяра лорд йоллаш. Управлене кхы хьалъе лерхIача гIишлошта лэрдаш йохкача болх бергба 130 саго. Бурув деттача бригадашка доакъарийна лаьрхIа йола культураш дIаюаш, бурув тохача оборудовaнеа, культбудкашта басараш хьокхаш, тайп-тайпара кхыдола балхаш кхоачаш деш хургба юхебисараш.

Малгобекерча бурув деттарех 700 совгIа саг хургва укх шера ленински коммунистически субботнике дакъа лоацаш. Цу дийнахьа лакха овсарле йолаш къахьега а дукха хIама ца эшаш кхо эзар сома маьха балхаш кхоачашде лаьрхIад.

А. БАСИЕВ.

Республикански штаба заседани

Селхан КПСС обкоме хилар коммунистически субботника йолча республикански штаба аргIанара заседани.

Цига дийцар Грозненски городской а Назрановски районни а штабаш мишта кийчъенна вакъайолх цу массеха дийча даьлча хьатIакхоачача доккхача цIейна.

Цу даькъе отчетни хоамаш даьча КПСС Грозненски горкома шоллагIча секретара М. Э. Баймурадова, КПСС Наьсарен райкома шоллагIча секретара С. Н. Егорова дийцар цу «цIеча субботникага» кийчлуш Грозне а Наьсарен районе а даьча балхех, юхейисача юкъах де дезачох.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИ ЧТЕНЕШ

КПСС обкома политически дешара ЦIагIа самардвIнахьа гулбелар Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеранаш, партийно-боахама актив, производстве хьалхалаттараш, Грознера нагирхой. Укхаза хилар Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо яьккхача Коталон 40 шу дизара хетаяь аргIанара городской чтенеш. Уж хьайийллар КПСС Грозненски горкома секретара Л. П. Белоглазовас.

«Мехкы экономически обороннии низ чIоагIбар, социалистически Даьхе лораяр — СССР хIара гражданина сийлахьа декхар» яха доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР военни комиссара полковника А. С. Шевченкос.

Чтенешка дакъа лаьцар КПСС обкома секретара З. А. Яндиевас.

Гулбенаршта «Из Коталон ди» яха документальни фильм хьекхар.

КАДРАШЦАРА БОЛХ — КЕРДАЧА ДЕКХАРАШКА ХЬЕЖЖА

КПСС Грозненски горкома пленумера

— Керттера да кхоаьнек уйла еш кадрашцара болх бар.

— Из няйса да. Царца вай болх барга хьежжа хул гIулакх.

— Балха стиль хувца еза. Кхетамца кадрашца болх барах тийша хургда Iилманотехнически прогресс сихъеча вай доахаргдола толамаш.

Цу тайпара къамаьл дар Грозненски горкома пленума болх дIаболабалалехьа цига гулбеннараша вIаший деш хиннар. Массаза а санна, коллективашкара кердадар дувцаш вIаши дагабуелаш бар пленума членаш. Цар массане а уйла тIоэаш дар пленуме дувца оттадаь дош: «КПСС ЦК дIадехарашка хьежжа кадрашцара болхи цунна партийни кулгалдара стиль а кхьчаьш а тоадарех даькъера городской партийни организаце декхараш».

Гуччахьа къамаьл де гулбеннарий дог уреттадеш яр цу хьакъехьа КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. И. Семенова аь доклад.

— Укх тIехьарча хана белгала лакхбеннаб вай кадрий политически саккхетам а юкъарча дешарех культурно-технически боарам а, — белгалдаьккхар докладчика. — Городе болх беча кхьах хIара кхоалагIвар лакхера е юкъера специальни дешар дийша ва. Оццда дегIаьххай Iилман а Iилман-педагогически а кадраш. ХIанз вузашка а Iилман-технически институташка а болх беш ва Iилмай 35 доктори 695 кандидати.

Горкоме а райкомашка а деррагIа чакхдоахих кулгалдеча а бехктохкамеча а балхашка кхалнахи кагирхойи хьежабелга. Горкомех райкоминий секретараша юкъе хIара кхоалагIа яр кхалсаг я. ХIаьта юкхьанцарча парторганизацей секретарех 47 процент кхалнах ба. Горкомех райкомех номенклатурена юкъебоагIача болхлоех 33 процент 40 шерага кхаьчанза бола кагирхой ба. БоккхагIболча новкъостаца цхьана, цар толамца кхоачашду шоашта хьалхашка оттадаь декхараш.

ХIара шера 2,5 эзар саго деш парткомашкарча, райкомашкарча, горкомерча школашкен семинарашкен. Укх пятилетка шоарашка марксизма-ленинизма университет йистеьккхай 2700 саго. Дуккхача партийни а советски а болхлоша дийшал Лакхехьарча партийни школе, КПСС ЦК общественни Iилмай Академерча балха говзал лакхъеча институте, обкома массе а хана болх беш йолча курсашка.

Кадрашта эша кхетам балараш уж кIоартагIа тахкараш тIехь-тIехьагIа дукхагIа вайла эц царца къамаьлеш дарах, общественно-политически аттестаци а стажировка а чакхъяхарах, партийни комитетий секретараша парте горкома бюро балха дакъа лацарах, кхыйолча формах. Алхха дIадахача шера номенклатурни болхлоьчта чIоагIъяь 200 гаргга характеристика. Горкоме а райкомашка а стажировка еш хиннав 35 саг, царех кхоалегIа дакъа хулараш бехктохкамеча партийни балха хьожабаьб.

Цу дерригено таро енай, белгалдаьккхар докладчика а, хIаьта иштта пленуме къамаьлдаш даьча парте Ленински райкома хьалхарча секретара Е. И. Пучкова, «Оргтехника» производственни объединене генеральни директора А. А. Миртычана, кхыбараша а, экономически а социальни а балха доал делга кIезиг-дукха тоаде, халъа боахаме дика толамаш даха. Цунца цхьана цар белгалдаьккхар цхьаькха а — дукха партийни кадраш къахьегама коллективашка бокъонцара организатораш а хинна дIа ца эттала. Цхьаболча партийни болхлоша, кхоачамболаш вахара опыт ца хилар бахьан долаш, партийни органий балха административно-боахама методаш юкъеихьейлга, цо партийни кулгалдара боарам лохбелга. Хала а хеташ дийцар пленуме дукханена, лаьрхIа ца хьожаш, нахаца болх бе хара тарошаш а моральни овгIонаш а кIоаргга ца тохкаш партийни балха тIа нах дIаувттабеш йола моттигаш кIезига ца хиларах.

Вахаро хьегойтад, администратора моральни овзалаш чIоагIъяра парторганизаце секретара дукхадар де йиш йолга а, цунга кхессел цу гIуланха тарошаш йолаш кхы цхьаккха саг ца хилар а. Хала хете а, кIезига моттигаш нийслаш, моллагIа ира дош принципиально къоастаде дезача, нийса ала е деце а директора хетар парторганизаце секретара хьаллоацеш, оалаш ма хиллаьра, администратора «кисара секретарь» а хинна из дIаотташ.

Иштта хиннадар радиотехнически завода партбюро секретараша А. М. Михайловайна а. Шийн низ дIа мел кхоачар деш хиннад цо, моральни а паччахьалкхен а дисциплина директора телдаь моттигаш къайлаяккха гIерташ, кулгалхочун сий Iо ца довийтара ше йоакхо ю аьнна а хеташ. Цу хьакъехьа а, иштта парторганизацешкара хьал кIоарга ца довзара а, кулгалхошкара доагIар тIатеIа хьа ца дехара а цIенаштта критика йир пленуме КПСС Заводской райкома.

Райкома е парткома цу тайпарча позицех доалача зуламах дийцар пленуме къамаьлаш даьча «Трансмаш» завода токара Б. И. Анапченкос, Грозненски Iилман-тохкама института парткома секретара Г. М. Гадченкос, кхыбараша. Цар белгалдаьккхар, парте харцахьа лаьрхIа йола, цхьанахьа шийна тIадиллача гIуланхах лоархIа ца беш биса кулгалхой, кердача бехктохкамеча балхашка хьежабеш йола моттигаш хIанз а районашка нийслуш хилар. Таханалца цун харцахьара гIулакхийн техка далаза вола «Ремстройбыт» РСУ начальник хинна Б. Х. Халидов, художественни промыслай производственни объединене кулгалдеча балха оттаваьа, болх бохабар бахьан гIулакха тIара дIаваьккха хинна экспериментально-механически завода директор Н. Е. Юрченко, юха а Старопромысловски районе кулгалду болх беш ва. Иззамо масалаш кхыа доаладе йиш яр. Пленуме белгалдаьккхар цу тайпара моттигаш дIехо йодача хана хила йиш йоацилга.

Шенхашта къамаьл хилар пленуме халкъа депутатий Советий лоархIам лакхбарах. Из Iалашде деза, белгалдаьккхар пленуме, советски болхлой хьахоржилга, дIакийсбелга, царна кхетам хулга белгала тоадарца, советашка депутаталла хержача коммунистий бехктохкам лакхбарца. Ира критика йир къьнача тайпара болх беча советски болхлошта. Цу хьакъехьа цIераш яьхарашта юкъе бар горисполкома культура отдела заведующи В. М. Алдамов, Октябрьски райисполкома секретарь Г. А. Круглова, горисполкома отделий заведующеш А. М. Галютин, В. Д. Сологубов, Старопромысловски райисполкома председатела заместитель Н. Х. Амриев.

Пленуме чIоагIа теркам тIабахийта дийцар боахама кулгалхой кхетамца кхебара дош. Докладчика, пленуме къамаьлаш даьча Грозненерча В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода приборист В. С. Суховас, Грозненерча «станце вагонни депо» парткома секретара Н. С. Бондаренкос, «Промтовары» объединене № 28 йолча тика директора Л. А. Сапралиевас белгалдаьккхар болх дика ховш, творчески къахьегаш, Iилман-технически прогресс юкъейоалаеш, хьалхашка латта декхараш дIаза кхехачашдара коллектив оарцагIъяккха хоьаш, къахьегамхошта эшачун ца хаддаш йоакхо еш хIанзара боахама кулгалхо хила делга, къьнача техникацеи технологеи болх бе гIертарашкара лирагIа жоп деха делга. Шераш яьхар пленуме таханарча декхараш дIадеххача тайпара коллективашта, кулгалделга дIа ца оттадаьча боахамаз а партийни организацей а кулгалхой.

Дуккхача партийни комитеташтен организацешттен негалац кулгалдеча кадраштa моральни кхетам балара болх КПСС XXVI съездо, ноябрьски (1982 ш.), мартовски 1985 ш.) Пленумаша дIаделхарий боарамe дIаоттабе. Цуй керттерча бахьанех цаI лархIа деза парте горкома, райкомаша, юкхьанцарча партийни организацеша кулгалдеча балха хьожавеча сага моральни овгIонаш кIоаргга ца тохкилга, из де царна «аьь хетилга».

ЦаI мара еце а, цхьабарашта дукха лоархIаме ца хете а, фусамаш екъача, дачаш герашаш хьалъеча, автомашинаш, кхыйола дефицитни хIамаш эцача моральни бокъонаш телхаяро чIоагIа лоху партийни, советски, боахама кулгалхой наха хьалхашкара сий, Iатть коллективерча морально-психологически хьал. Фу лерхIаш даьд городерча кхнаотряда командира В. Г. Семенякa шийн даче шоза вIашIардаь цIенош? Кулгалхо хилча, нахад тIех хила веза, моллагIа ше дьир мегаргда аьна хетилга ца из? Укх тIехьарча кхьь шерал кIезигагIа воаца хана кхо автомашина хийцай «Грозтрубопроводстрой» треста профкома председатела А. М. Дингиева. ХIаьта тIехьара ГАЗ-24 цуна еннай администраце, партийни, профсоюзни организацеша дехарах. Цу тайпара масалаш дуккха доаладе йиш я. Цу тайпарча гIулакхий боагIаш бола мах баьб, дIахо йодача хана берг а ба.

А. МАКСИМОВ.

Толамаш доахаш хьайоагIарех а Нохч-ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача № 4 йолча СМУ-ра Зудилова Алла Васильевнас кулгалду бригада.

Массеха шу да цо эрригача управлене хьалхе лелаю. ХIаьта укх толамаш кхьаьгI ца долийташ къахьегаш бригадо укх шера а. ДIаяхначу хьалхарча квартала итогех управлене гIолла хьалхаре моттиге, хьалхара ахчан премии яьккхар толашагIа йолча бригадо.

Кастта хургдолча коммунистически субботника а дика кийчбеллаб бригадера нах. Цар заявленеш язъяй «цIеча шоаттдийнахьа» болх беш бригадо мел даьккха ахча Машара фонде дIахьожадеш дехаш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) отделочникаш М. Кодзоев, А. Туршаева, С. Идрисов, А. Юсупова, С. Идрисса.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАРАШ

Къахьегама овсарле лакхъярац продукцега дIадодар лохдаран тIехьара къовсам шерра баьржиб «Грознефтегаз» яхача управлене коллектива юкъе.

Цунна дола хеша да укх шера дIабахача кхаь бетта планал совгIа цо 1174 эзар кубически метр газ 100 тонн стабильни йоаца газови конденсата яьккха хиннар. ХIаьта цу юкъа къахьегама овсарло планал совгIа 2,2 процент лакхъеннай, декхарал совгIа продукци мяхкала яьккхарах бахьна пайда 81 эзар сом ба.

Дика лел управлене гIулакхаш укх апрель бетта а. ХIанзде цхьа миллион кубически метр гарга газ 85 тонн стабильни йоаца конденсат яьккхай.

Управлене таханарча дийнахьа балха тIехьаюсаш цхьаккха цех, участок яц. Бакъда, царна юкъе а дIагIа социалистически яхь йоаржаль лакха хьокхамаш хиларца белгала я А. Балаиаш А. Жучкови керте латта цхьоалагIеи йиъалагIеи йола цехаш.

Шийн къахьегама толамаш управлене коллективо хетаду Котало лькха 40 шу дизаре.

* * *

Шера план 29500 метр кIоаргал долаш бурув а техе. 28 декабре кхоачашъе социалистически декхараш тIайийцад Старогрозненски бурув тохара балхий управлене барт болча коллективо.

Тахан-кхоано яхар санна биъ бетта дола декхар кхоачашдаь баргболаш ба бурувдеттараш, хIаьта кхаь бетта заданех 20 марте лоархIабир уж. ХIанзале 5000 метр совгIа бурув техад. Ер бутт чакхбалале планал совгIа 1300 метр бурув теха бовла дага ба лаьттан венаш техкараш.

Цар цу юкъа бурув теха яьккхай шиъ скважина. Керда бурувдетта установка хьалъеьй, кхоьй 48,6 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, «Вторчермета» складашка дIадахьийтад 100 тонн хиллал тиша аьшк. Цу юкъа къахьегама овсарле лакхъенай планал совгIа 15,9 процент. ХIаьта химреагенташ, электроэнерги, бурувдетта осташ кхом беш дIаахийтарах бахьна пайда 14 эзар сом ба.

Социалистически яхь кхычарна хьокхам телаш хилларца белгалъяьхна я Г. Сайко, А. Куприянов, В. Шаповалов, И. Шудинин керте латта бригадаш. Къаьстта дика кайоалаш болх бу хий пятилетка кхоачашяьча Н. Черемухин керте латтача коллектив.

А. ТИЩЕНКО.

Дуккхача хана деза шийх дика цIи йоаккхийташ хьайоагIарех я В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе АВТ-1 яхача установка коллектив. Цун начальника Гуреев Николай Семеновича лерттIа кхетамца болх вIаштIехьбаккхар бахьан долаш даьнна беркат да из.

Эррига цхьоалагIча цехерча установкашта юкъе дIаяхача кварталагIа хьалхара моттиг яьккхай Гуреева кулгалдечо. Цу юкъа къахьегама овсарле планал совгIа лакхъеннай 3,8 процент, продукци хьаеш дIадодар а дика лохдаьд.

Коталон 40 шу дизара яхье лаьнача установка коллективо гIалвуга толамаш доах укх деношка. Къаьстта белгальяьна къахьег воккхагIа вола оператор А. Поздняшев керте латтача смено. Сменин нормаш 120—125 процент кхоачашъю цо.

СУРТА ТIА: Н. Гуреев, оператор Х. Алхазова, воккхагIа вола оператор А. Поздняшев.

И. ПЛИЕВА сурт.

МАЛАВ БЕХКЕ?

Цхьайолча предприятей, боахамий коашка дукха шераш а довхаш, да тIаварга хьежаш металлолом уда. Из бахьан долаш республикански «Вторчермет» металлургашта тиша аьшк лоаттадара план ца еш яс. Иштта хилар дIадахача шера.

Хьоькаргда вай тиша аьшк хьачутелачен из хьайидечен предприятешка уттаду договораш кхоачаш мишта ду. ДIадахача шера дуккхьал цхьан Заводской районера хьа ца дахьаш дисад 2318 тонн тиша аьшк. Цох ах сон гIадар тIадисад «Грознефтеоргсинтез» объединенена. Из гIулакх къаьстта во леладу В. И. Ленина цIерагIча, А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводаша. Хьачудала аьшк доацаш йиса йий-хьогI уж? Йицаяц. «Вторчермета» рейдови бригада хьежача гучадаьннад цу заводий установкашта юхе а цехашка а эзараш тоннаш тиша аьшк долга.

Алхха уж предприятеш хиннe Iац республике договораш кхоачаш ца деш, уж итташ я. НовагIо декхар тIадисад Грозненски ремонтно-механически, «Автоспецоборудование» яхача заводашта, Грозненски районерча «60 лет Октября», «I-гIа молочный» яхача совхозашта, дукхача кхычарна. Долче, шоашта а паччахьалкхена а доккха зе даьд цу предприятеша. Цкъа-дале, цайда ца эцаш ют лоархIаме бийдаь, шоалгI-дале, из бахьан долаш шоаш «Вторчермета» гIод тийкхад. Ткъо эзар сом совгIа да «Грознефтеоргсинтез» объединене дуккхьал дIадахача шера тежхар. Цо республике шийтайпара рекорд оттаьй. ГIод тежхад дукхача совхозашка а. ЦаI-м да шеко йоацаш, нагахьа санна из шоай кисара тахка дезаш баларе, тиша аьшк кхача дезача дIакхачийта хила а транспорт а корайоагIаргьяр кулгалхошта.

Цхьаькха цIенкашттара цхьа бахьач да «Вторчермета» повкъарле еш. ХIара бетта тиша аьшк дIачудала деза денош белгал а доахаш, предприятешта лаьрхIа графикаш оттаьй. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето чIоагIъяьй из. Цхьабакъда, царна из график дагайохац бутт е квартал чакхйоалача хана мара. ТIаккха цхьатарра эррига предприятеш йоалу тиша аьшк хьатIакхахьа. Хьаlов итташ машинаш, уж дуккха ха йоаккхаш латта езаш хул Iойоассае аргIа хьатIакхачарга хьежаш. ХIаьта дуккхаярш шоай мухъ а бахьаш шоалгIа кхаякха езаш а хул. Аьшк дIачуйидерий а кхувц селлара дуккха мухь Iобаккха, цхьалхабакха вагонашта тIаботта. Натахье санна шоашта йиллача хана массане а металлолом дIачутеларе из тайпа хIама нийслургдацар.

ДIабаха бутт чакхбоалача хана нийсвелар со «Вторчермета» республикански предприяте Грозненски производственно-заготовительни цехе. Шовзткъей итт гарга машин яр Iойоассае аргIа хьатIакхачарга хьежаш латташ. Делкъал тIехьагIа кхо сахьат даьнча а ниттал хилча, Iуйрийна хиннараш мел хургья-хьогI?

— Селхан машина Iойоассае вIаштIехьа па доалаш цIавахав со, тахан юхавенав, — йоах «Курчалойский» совхозерча водитело С. Диканова.

Иштта, шоалгIа юхавена вар цу бIахамера водитель Х. Исаев а. Цул совгIа, укхаза латтар Надтеречни районерча «Калиновский» совхоза, Урус-Мартановски Сельхозтехникера, Каргалински фуи лабораторера кхычахьара водителаш. Цар эгIазъахар кхетаде хала дац. Цхьа мухь а бахьаш шоаза ва а Iуйрийна дениз сарралца шин дийнахьа латта а атта дац.

Малав цунна бехке? Бехке ба оттаьча графикага хьежна тиша аьшк дIачу ца а луш, бутт чакхбалярга хьежаш баьгIа кулгалхой. Лакхе мел хьоаладаь боахамаш бетта тIкъоалагIа ди хьатIакхоачача хана деррига тиша аьшк дIадеппа даьппа хила лезар. Цар из даьдац. Цудухьа «Вторчермета» болх лерттIа дIа ца бахийтарал совгIа, паччахьалкхенна доккха зе а ду — гIулакх довцаш доагаду бензин.

«Вторчермете» дIачудала хьадахьа аьшк кхы тайпа хIамаш дIаьхха, цIендаь, сов йовккха размераш але тийда хила деза. Цул совгIа, тайптайпара хул аьшк, цудухьа маркашка дийкъа а хила деза. Машинаш е агрегаташ вIашагIъяха еза дIачуяла дIаяхьалехьа. Из хIама цхьание а деш дац. Шоай коара сихагIа дIаяраьлча сагота а боаш, хьаккухьийт геттара йоккха гIабарит йола аьшка хIамаш. Кхызеттол дIадаиххац цох доалла хьамча, кизга, кхыдараш. Металлолом хьаяхьараца бе беза из болх IотIабуж «Вторчермета» болхлошта.

Машинашта тIадетта тиша аьшк троссашца дIадийхка хила деза, хIана аьлча, Iодоакхкаш крано чIоагаш дIачу а тайсе хьалъац из. Лакхе аз йийцача шовзткъеи итт хиллал йолча машинех цхьание тIа дацар доагIача тайпара дIадийхка аьшк, цудухьа из магнитни кранаца Io а доихаш, дукха ха йоайора. Цу гIулакхо болх лерттIа дIадахийтацар металлолом вагонашта тIайоттара кийчъеча газорезчикий, прессаш тIа къахьегарий, вагонаш йоттарий. ХIана аьлча, цар балхаш деча моттигашка аьшк дIа-юха кхахьа деза, хIаьта кранаш дуккхьал хьадена Iодоассадеш хул.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, Министрий Совета 1981 шера баьб шера 1500 тонн е дукхагIа тиша аьшк дIачутелача предприятешка металлолом кийчдеш йола специализированни мощностеш хьярах бола соцам. Уж хьае езаш яр «Красный молот», Грозненски ремонтно-механически, «Трансмаш» В. И. Ленинен А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводашка. Бакъда, таханалца цига цу даькъе даь хIама дац. Аьшка отходех пакеташ хьаеш йола пресс оттаьй алхха цхьан Грозненски консерви заводе. Лакхе хьоахабаь соцам кхоачашбаьбаларе дикка аттача баргбар «Вторчермета» болх.

ХIанз са дувца безам ба «Вторчермета» бехкагIа нийслуча кхоачамбоацарех. Производственно-заготовительни цеха коа латт аьшкий тувнаш. ХIанзчул тIехьагIа цхьалхадаккха дезаш да из. Бакъда, кIаьдача аьшках пакетиш ейш йолча шин пресах цаI сеца латт.

— КIаьда аьшк доацаш, хьабе болх боацаш латт из — йоах цеха начальника Л. Гучигова.

Цу прессана аьшк Iочулехнача А. Ялхароева дувцар кхыча тайпара да:

— ДиьлагIа ди да пресс еха, из тоас аьлча хьахьожаш сег вац. Эггара дукхагIа болх бу ха ма йий ер.

Ялхароева яхар хьаллоа пресса машинисте А. Федорчука а.

Механизмашка хьоне вола механик Х. Наурузов фу деш хиннав дикъ ди доаккхаш, схача прессага ца хьожаш?

— Тахан мара сона-м хайнадац из схайнй. — яхав бехка кIалхарвала гIерт из.

ХIара дийнахьа пу юкъелаш сеца латта пресс гуш миштав йисай, кхы мах а мичаб из? Электромагнитни катушка ягай цун яхоаьгIоя керттера инженер В. Бакиров а. Цхьабакъда электрии хьежача гучадаьлла алхха тока саьрг хадамара пресса хIама даьдоцилга.

Из деррига аз дуьйц харло гIийрта цеха начальник къахьегама дисциплина телхаяь механик, керттера инженер болчча тайпара дIабоьвзийтара, вешта аьлча, цу шоай декхараш кхоачаш мишта ду дIахайтара.

Цеха иштта а тоьаш йоа печи кранех цаI вIалла болца беш латт, цул совгIа кеа дIачувоаллача мугIарийсъа дIаоттаь латт гидрокранаш йовхка металлолом хьаьхукъаш йола кийс автомашина.

— Крановщикаши водителаши ца тоьаш латт уж, — йоах «Вторчермета» республикански предприяте директора К. Яндиева.

Укхаза болх бе беза 108 сагах хIанз волаш вар 70 мара вац, царех цхьаболча а балхара дIабела безам болш заявленеш язъяй. Нехбалхара дIабуьл эшшаш дола, хила дезаш дола къахьегама хьелаш ца хилара. Цхьа масал доаладергда аз. Со цига волча хана, дувцар дар кранашта Iоохка чIоагIшшик царех доахка троссаши вешта чалочни приспособленеш оал царех, тац яхаш.

— ДIадахача шера ноябрь — декабрь бетташка 30 хьаьяр уж. хIанз кхоачаенна. Царех цхьаярш кагъенна вожаш аьшк тIадотташ вагонашка Iочу а легаеш дIакхахьийта хила еза, — йоах керттерча инженера.

Уж бокъонца миче яхахац В. Бакировна, ехара гIера дIайоахаш оттаь аьлла лац. Из сел доккха хIама дац е а, цу тайпарча гIуланхашка гIолла гучадоал сага шинна тIа чIоагIъяьча участкадот лаз е лазац.

Профкома а партийни организаце а балха характеристика луш да укх шера февраль бетта хиннача партийни собране цеха слесаре А. Николайченкос даьча къамьлацера ер дешаш: «Социалистически яхь во лелаш. Хоьш дац дика къахьегара е во болх береш малагIа участкаш я. Газорезчикаш бригадах план аьр а ца яьа малагIа я хоьш хилац».

Цу дешех хов вайна профкомои парторганизациена дог айлургдар, къахьегама хьинар совдаргда ца делга. Цу тайпарча, шоай йоакхо ца еча болх бе догIаш нахьа, цудухьа дукха дIабуьл балхара.

Керттерча инженера, цеха начальника беча балха боагIаш бола тIахьожам а лоаттабеш, царгара доагIар хьехац предприяте директор К. Яндиева а.

Лахке дийца уж деррига бахьанаш вIашагIкхетарах соахка заготовкаш яра план 98,2 процент мара яьа «Вторчермета», хIаьта тIатеIа уж кхоачамбоацарех дIа ца доахе укх шера план ярга а сатувса лезац.

С. АРЧАКОВ.

ГЕКТАРА НИЗ

Даьхента баьцадаараш доххара нарарча пятилетка план кхаь шера, хIаьта сом — диъ шера кхоачашйир оаха. Баьцадаараш кхедераш 1987 шера чотагIа болх беш ба хIанз, сомий бешамаш леладераш — 1986 шера чотагIа.

Декхарех дика лоархIаме доккха новкъостал дир тха бригада коллективни подряд юкъейоалаяро. Шоашта хьатIадоегIаргдар тIехьара карагIаьинначунга хьежжа хургдолга кхета а деш, юртбоахама продукци яккхарга дIадодачун ма хулла кхом бе гIерт хIараввар.

Укх шера 5700 тонн баьцадаараш 3890 тонн соми кхебе декхар тIайийцад совхоза кхаш леладераша. Долче, хIара гектара тIара 198 центнер баьцадаараши 146,3 центнер соми чуба беза. Цхьабакъда, бригадо дош деннад баьцадаараш 300 центнер, сом 200 центнер чуэца. КПСС XXVII съезде, Коталон 40 шу дизара толаме накъадахара шерра социалистически яхь а йоаржаь къахьегаш а я хIанз.

Бригада кхай картограммашка хьежжа лаьтта хьакагIа долча кIезигагIеи къегIа долча дуккхагIеи кхоачийташ органически удобренеш яхкай. Бешамашка болх бе йиш йолаш Iей кIайха лаьтта а деношка къахьегаш еIа яьккхар эррига а сомий беш.

Хьувкъам алсамбаккха йиш хулийтача тарошех цаI — баьцадаарашта, сомий гаьнашта Iаббалца хий диллар.

ДукхагIа дувца безам ба са сомий бешамашта хий диллара оаха Iоаяьча опытах. ХIана аьлча, баьцадаараш-м гIаьххьа чуэцар оаха, цхьабакъда, сомий бешамашкара чубахьа хьувкъам кIезига хул.

Дуккхача хана деш цхьа хIама зийнад аз. Районе цхьадолча боахамашка сомий бешамашта чудуийташ цкъа мара хий диллац. Из геттара кIезига да. Сомий гаьнашта лаьтта массе хана цхьана боарамах тIаьда хилар деза. Цу тайпара гIулакх вIаштIехьдаьккхача 1,5—2-эза дукхагIа хул хьувкъам. Цул совгIа, Iажаш, кхораш, кхыбола сом динагIа а хул.

ЧIонакаш яьтIача хана гаьнаш тоъал хица Iалашъяр къаьстта лоархIаме да. Апрель бетта дениз ахка юкъекхаччалца боарам хадданза лакхбеш тоха деза хий, июль бетта эггара дукхагIа а тохаш. ТIаккха мелладаха лохбе беза цун боарам, гуйрийна догIаш деха доладелча из болх юха а соцабеш.

Гаьний хенашта гонахьара лаьтта 80—120 сантиметр кIоарга дошадергдолаш тоха деза хий. Из мел дуллача хана. ХIана аьлча, гаьний овлаш дохкадеш йола 70—90 процент пайдина хIамаш цу моттиге я.

Хьувкъам алсамбаккхара лоархIаме да чудуийташ хий диллар а. Шийх башхалонаш я цу балха а. Нагахьа санна аьхки йокъал а лаьтта гурахьа кIезига догIаш дийлхача, гаьний овлаш долча Iайна тIоадал кIезига хул. Цун боарам лакхбара чудуийташ хий ца диллача даргдац.

КIезига лоа дийлха Iа деча, е каналашка кхоачам боллаш хий доацаш аьхки эттача бIаьсти а тох оаха чудуийташ хий, хIара гектара тIа 1000—1500 кубически метр а кхоачийташ.

Баьцадаарех лаьца. Хий ца тохача а из тохача цхьатарра гIи тоссаш дIадувц, агротехнически доал деш кхедора оаха уж цкъан хана. Из гIулакх зене долга сиха кхета а даь, хийцар баьцадаарашта доал дира болх. Масела, дIадаьккхар деррига кхоа цхьан боарамагIа минеральни удобренеш йохкилга. ХIана аьлча, хий дехкача кхашка уж дукхагIа тайсача пайда боккхагIа хул. Цул совгIа, кхай хьелага хьежжа листа хургдолаш дIаде долашир баьцадаараш хий дуллача лаьтта.

Цхьа хIама да балха тхона новкъарло еш а кхо раьза доацаш а. Хьувкъам дика хилча, хьалкхедаьр дIадахьа моттиг йоацаш хул тхо хIара шера. Из бахьан долаш дукха помидораш, паргаш, кхы тайпа баьцадаараш дов. Сона хетачох, мах беча организацеца, консерви заводашца кхоадаь боллаш договор а деш, баьцадаараш дIакхахьара график оттае еза совхоза кулгалхоша. Из кхоачаш ца ярах хиша зе дарга меттаоттадайташи кхай тIа баьхкача дIадахьа баьцадаараш доаца уж битача, машинаш дIа-хьадехкарах хинна зе бригадо е звенос тоххаргдолаш. Коллективни подрядагIа болх беш ма дий тхо, долче, гIулакх иштта па леладича дош хургдац оаха дика болх барах.

М. ТЕПСУРКАЕВ.
Ачхой-Мартановски районна «Новосельский» совхоза бригадир, НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат.

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

ЛЕРТТIА ДОАЛ ДЕРГДА

Вайна ма харра хIанз деррига советски халкъ кийчо еш да кастта хургйолча парте XXVII съезда. Эрригача тароех бизза пайда оарца балха тIа дика толамаш а доахаш, цу дезача цIейна дакъалаца лерхI Назрановски хьун боахама болхлой коллектив а. Из иштта хилар къаьлта хьахьокх коллектива хьалхарча квартала производственни хьокхамаша: товарни продукци арахецара план 107,7 процент кхоачашъяьй, халкъа боахаме хила продукци арахецара план 105,8 процент, кийча продукци мяхкала яккхара план 105,3 процент кхоачашъе таро хиннай. Цу гIадвугача цифрашка хьежача ер шу хьун боахама болхлошна дика дIадоладаьд ала йиш йолаш да.

Тахан тхоча карагIдувлача гIулакхех дувцаш къаьстта белгалдаккха доагIа, аргIанарча шерара социалистически декхараш тIаэцалехьа оаха кулгалхошна хьалхадаьккха а доацаш болхлошна хьалхе а эррига тароиаш тахка а техка производственни планаш совгIа шоашта кхоачашдулургда аьнна хетар чIоагIдар. ТIаккха юкъарча собране декхараш тIаэцача хана болхлоша хьахайтар масса дагара шоаш баь соцам. Цар бартбаь чIоагIдаьр теркаш тIабохейташ хьекачул тIехьагIа хьаллаьцар собране. Укхаза хьеахаде деза тахан болхлой кхоачеш да деш дисар, тхо царгара кхийра хьадеха йиш йолаш да аьнна, хIана аьлча, цхьан кулгалдохьа балха цу хьалха ца делакхха болхлоша шоай лоIамах кхоачаще лерхIаш уж декхараш хьалхашка оттадаь хиларах. Цхьабакъда, дIаболабалар дика да цар.

Хевш ма дий амар дарца а доацаш болхлочо духхьал шийн безам хиларца кхоачашле лаьрхIар низ ца кхобеш дикагIа уйла а еш чакхдаккха хьожилга.

Вай дувцачо хьахьокх, шоашта хьалхашкара бехктохкам кхетабеш болча къахьегамхой санхетам ди лIехь лакхлуш боагIилга.

Бокха лоархIам болаш да социалистически яхь участкашта, бригадашта юкъе йоаржае хара а. Цу хьакъехьа а тха болхлой юстара бац. Эррига бригадаш цхьье яьнна я боахаме. ЦхьоалагIча квартале участкашта юкъе лаьтта да яхье хьалхара моттиг яьккхай Тумгоев Юсап керте латтача хьу чакхдоахачо. Ала деза дуккхагIча дакъе цу участко хьаеш йола продукца отходех еш я аьнна. Ер шу дIадоладелча дена 4,3 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 35 кубометр хьу кхоевIаштIехдаьннад духхьал цу цхьан участка, шоаш болх беш йолча оборудованех бизза пайда а эцаш къахьегарах. Укхаза белгалбаха бола гIа дикагIбола болхлой: станочник Джугутхиреев Мовли, пилорамщик Халухоев Iалаудин, кхыбараш.

ХIанзарияр хьун боахама болхлошта эггара бехктохкамегIа йола ха я, гонахьара деррига Iалам, бIаьстанца са даха доладаларца. Хоьш ма дий хIаьта дийнденнача Iалама лерттIа Iуналдезилга, воча лазарех лорадеш йола молхаш тохарца, хьа кхоачам барца, гонахьара лаьтта хьаьнларца. Лоацца аьлча, дукха профилактически балхаш чакхдаха деза гаьнаш лерттIа дегIаяра. Уж балхаш кхоачашдарал совгIа укх деношка дIадолалургда тхо бIаь гектар лаьтта тIа керда гаьнаш дIайоагIа. Царех 26 гектар майда тIа боча бIарий гаьнаш дIайогIаргъя.

Дикачох дувцаш санна хала хете а ала деза производстве нийслуча кхоачамбоацарех. Царех да ханнахьа балха хьа ца ахарца корта бохабу малар меларца, производственни дисциплина цхьацца болча новкъосташа телхаеш хилар. Цу хьакъехьа ца халдаш кхетама болх чакхбоах оаха тIахьожам а лоаттабеш. Цун масал да хьалха маларца доттагIал долаш хинна шин новкъост Мархиев Iийсий Евлоев Ахьмади нийсача новкъа баха вIаштIехьдалар.

Бакъда, хIанз а тIехьа боцаш ба ца яла ца Iутараш а. ДIахо йодача хана профилактически балхаца царех лета из лазар дIалаккха хьожаргда тхо.

М. ХУТИЕВ.
Назрановски мехлесхоза директор.

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

ЖАIУН ТОЛАМ

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ ОПЫТ—МАССАНЕНА

КIЕЗИГ-ДУКХА ИСТОРИ

МАЛГОБЕКСКИ районa «Кавказ» яхача колхоза (хIинз комсаш лелаеча совхоза) жа леладерий сийладаьа гIулакхаш Нохч-ГIалгIайчен дозанел гаьнна араьа дIахезадар шовзткъе иттлагIча шерашна. Цергара племенной фух дола Iоахарий дига уж болча ухар Къулбеседа Кавказа вежарашха йолча республикашкара меттел, Украина, Юкъерча Азе, мехка кхыча республикий боахамашкара а вихалаш.

Цу хана жа леладерашта култалдеш вар боккъонда вола говзанч, хьинар долаш, ший гIулакх тIаьийрзае чакхдовнхаш, балха керда наькъаш лохаш хиннa сег — Иван Демьянович Шелест. Ший деррига санхстаме вахар же боахам дегIабоалабара, лаьттаин климатически хьадаш дина долаш йолча Малгобекски районе дукха тхан дулхи тергдола же керда фу хьадара хетадаьд цо. Жи леладелта боккха пайда луш дола боахама дакъа а хIинна дIаэттад И. Д. Шелеста кулгалца. Кхетаме хьехамча волча цо хьалхехьа тIехдикача жаIуйн специалистийн бIарчча тоаба. Царна юкъе — Социалистически Къахьегама Турпал Бахмадов Мади, зоотехник Мезин Николай, Муцагов Къаьдар, кхыбараш.

ЖА ЛЕЛАДЕРИЙ КЕРДА НОАХАЛ

ДУККХА ХIАМА ца эшаш ткъаь итт шу хьалхагIа дена жа леладеш хьабоагIача дошале вайа Муцагов Гелани.

— Наьна шурийца цхьана са дегIах летай гонахьа лийнача жаIуй опыт, — яхаш дуьц Гелаш Кадыровичо. — Цудухьа эттара хьалхара, бера хана дена сона дагадоагIаш дола сурташ — уж дар оцда жерчи нагий, кадай Iоахарийн. Царна ловзар сон са вежарийн йижарийн (итт вар тхо хьалкхуаш цхьан дезале), царца Iомалора тхо Iуналле, цул тIехьагIа хьалкхеде а.

ЗIамига кIаьнк волча хена а тIехьа И. Д. Шелести теркам шийна тIаэзар Гелане.

— Iулешна жена бонитировка еш яр, — шийна дагадоагIар дуьц «Кавказ» яхача совхоза керттерча зоотехника Мезин Николая. — Тха хьехамчен хьехархош хиннача кулгалца болх баьб дикагIболча жаIуша. Племенной жа хьакъестадора. Болх дикагIа барца ше-ше тIехвала гIерташ хулар хIаравар.

Жа леладерий гIулакхаш чIоагIа зуьш хулар кхуьш воагIа, низ бола зIамсаг. ЦIаькха ше вагIачара хьаура а нIккха, картах тIех а кхоссавенна, тIанхийтта хьалаьцар цо оцда устагIа.

— Ер мегаргбаьц! — массанена а хезар кIаьнка зовне оаз. Иван Демьянович, устагIа масса оагIорахьара дика таххка а техка, ший гIончашта бIаре а хьежа, кIаьнкагахьа дIа а вийрза велакъежар.

— Укх кIаьнках цIи хеза жаIу хургва.

Опыт йолча жаIуно аьнар баькъхиина хьаттад. Воккха говзанчi хилар Гелаш Кадырович Муцагов, 14 шу а даьннадацар цун дукхача жаIуша цунна хетар бакъдий хьаллоацача хана. ХIаьта цо дешарах мукъа мел йола хане ший даь бригаде йоаннхар, е цIи хезача шийи ненна-даьна вaьча даьвешийна — Социалистически Къахьегама Турпала Бахмадов Мадена гонахьа хьуваш дIахьора. Даим хIама ха гIерташ, къахьегама тIера, хаттараш деш хулар из.

Жа кхецара, шера керте бе-беча ханашка царна Iуьнал дара, царгара хьал довзара, «къайленаш» ха гIийрта Iацар Гелани, даьгIенна йовза, буц динагIа мичахьа хул ха а гIертар из. Юккера а, бIарга хIалхара далийтацар цо ветеринарни болхлой гIулакхаш, царгара Iомалора жена юкхьанцара новкъостал мишта де деза.

— Жа доацача цхьа ди а доакхелуш вацар со. Вешта, ишта ва со-м хIаца а, — боах Гелане. — Цудухьа, Вознесенски юкъерча школа 7 класс чакхъяьккхачул тIехьагIа, Iенне а ца Iеш дийхар из даь бригаде се подпаскалла дIаэцилга. ТIаккха дIахо деша лаьрхIар аз сайрийнарча школа бархIлагIча классе. ТIехьагIа ишта чакх а яьккхар аз юкъера школа. 16 шу даьннача хана диза дакъа лоацаш вар со бригаде. Цхьабакъда, сакманщикалла м 12 шу даьдча денз баьбар аз болх.

Цул дикагIа сакманщик ерригача шахьар тIа а вацар. Цхьа моттиг нийсъеннаьц деррига Iоахарий Гелане онда ца довзаш. Цул соагIа, цун Iуладара Iоахарий эттара низ болашагIа, тоаденнагIа, дезагIа хулар.

Жа тIа болх ца беш ши шу мара даьккхадац Гелане — 1874 шерагара 1976 шерага кхачалца Советски Эскара мугIарашка ваха хилар. Цига а ишта вIаштIехьен шийна тIадилла гIулакх дизза кхоачаддеши хиларца белгалвоалаш вар. Цудухьа старшинай чин а даьккха взвода командира помощник волаш гIулакх даьд.

Июнь бетта ше цIакхаьчача, кхыметтел погонаш тIера Iохха а кхелехьа доьжаде жаIул а пийца вахар Гелани. Цхьабакъда, дукха ха ийкханзар цо даь бIарглонхама кIал волаш — 1976 шера декабра бутт боаш Муцагов Гелани ше эттар жаIуй бригадана церте. Цу хана аьлар цо йоккха опыт йолаш волча Муцагов Къаьдарга:

— ХIанз яхье вартва-кх вай шиъ, са да, кот малагIа воал хьажа.

— Хьожаргда-кх вай, воI, — жоп делар Кадыр Муцаговича. ТIаккха ший дагахьа уйла йир: «Вай яхьа цхьатара лелилга хургдац. Хьо зIамига вале а, хьоца цийслургбараш тхоца бац».

ДИКА ХЕТАРАШИ КА ЦА ЙОАЛАРАШИ

КЪАЙЛА сенна мехкъаргда из — къона воккхагIвола жаIу гIадвугаш дацар хьайца жерчий Iул. Хьайбай фу-м вIалла дуьца дезаш а дацар — массе тайнара вIашагIъийна дар. ВогIа дар, жа зальза, гIийла, мос гIетта долаш Iаж кIал долхаш хинна хилар. Чамза дар жела сурт — боса оагIоца йоаллар зданн лаьттах Iочу а яха, оагIора а яьна. Дукхача моттигашкара тхов ладар чуухаш бар. ТIуна а яьсса а яр чура чо. Цхьанна а хIаманна пайдана йоацача яьнаяр тепляк.

Шийга кхачача доал доацаш леладача тIехьелдига хьежа чакх а даьна, Гелани балхах чуийра, салаш ма дарра, ша ихьарс хьал а хьекха. Деррига балхаш ноелексе, цхьан хана де дийзар. Жена яа шортта буц латта динагIйола участкаш дIахьекхар до ший гIончашка. Хайра хиннаеце а, аьлеа чаин запасаш цхьаьи хьагулйир жаIуша. Товахье дIакхьайлар.

Гелацена новкъостала баьхкар буц вежарийн Iаккарийн, да а наьа а. Цхьана Iоцlеийир жел, базаш. Тхов а пенаш а тоадир. Оцаркаш кийчйир — бIаьсти йоалийча хана дахка доладургдаь аьнна хетам ма дарий жа. Хилакха яргйоаш инвентарь ийцар, кхыметтел «летучая мышь» оалаш йола фонараш а тIехьа. Меф яй молхаш вIашагIтехар.

Ши бутт баьннaчул тIехьагIа йовларгйоацаш яр жела Iул ше а. ГIадбахар жаIуй а. Цхьатарра, болх дика вIашагIтехьабаьнкха лелайир жий дахкара кампани. хIара бIаь жийно юкъера лаьрхIача 120 Iаьхар бир. Цхьаь ца1 Iаьхар балвIйтанзар (ше дийна волча хана И. Д. Шелести я оалар: «Нагахьа санна Iаьхар Iобаьбале — жа баха беза!»)

Эттара хьалха баьннача толамо дог1 уреоттадир, цудухьа 1978 шера Iулацара Iоахарий тоъал алсамдеха лерхIаш вар Гелани. Цу гIулакха бIарччача ахкана ара доажадеш леладир жа, йоагI йоагIача тайпара жа дажаргдола моттигаш хувца а хувцаш. Къаьстта дикагIа тоаделар гуйран алат а цул тIехьагIа хьажкIаш а чуйцача кхашка даьжа жа.

• ЖаIуша жела геттара гаьна доалаш дIанхувлар жа Iул. ХIаьта цар къахьегам аттача баьхкар, наькъа ваьхара хьалаш дикагIа хилийтар дукха бригадина чуIе вагончик яьккхар къонача бригадира. Ше ийсейир цо жаIуй байппа бадаргбола, кхача кийчбергбола, культурно салоIаргдола моттигаш. Библиотечка вIаштIехьаьйнзар, газеташи журналашш яздайтар.

— Жа даим лелаш хила деза, — наст-наста ший новкъостаьта хьалхадоахар Гелане. — Лелар — из вахар да, тIаккха лерттIа дегIауха жа.

Дика тоаденнача, уйахцIенача жерчашта, царна юкъерча воккхагIволча жаIуно херкача духхьашха дахкаргдараш та бIаргхьежача гIадйоар бригада. Iоахарий шортта хила мегаш дар. Хила а хилар — хIара бIаь жийна лоархIаш 145 Iаьхар. Уж дина дегIадоагIар, сихха тIадеттал ора дулх.

ТIаккха, цIаьхха хувцаделар долла хIама — паратиф яха лазар ккийтар Iоахарех. Цига сихха царна новкъостал де, кхы дIа ца даржийташ ше хьахьайнача IотоIаде дезар у. Ай мичаре?! Боахама ветеринарни служба дIа-юха хьайна, хабар дийци, мероприятеш белгалъяь ядалехьа, зоовет снабегара новкъостал дехаш лелача юкъа дIаьхко ди дIадаьлар. 305 Iаьхар белар паратифах.

ЧIоагIа гIайгIане вахар Муцагов. А, из-м кхыметтел ветеринарни болхлошка лувш а вацар. Ше бехке вора цо цхьадола хIамаш теркал ца дарах, са ца кхерах, шоаргйола молхаш шортта вIашагIа ца тохарах. Ветеринарни гIулакха, халахете а, внаиеш тоъацар цуна, лазар сихха довза, хьайбашта хирургически новкъостал де ховш хиннавале а. Гелане сатедора новкъосташа:

— Са сенна дуъ Iа? План кхоачаргхьа хIаьта а аьн ваьннавий хьо, хIара бIаь жийна тIехьа 111 Iаьхар ма бий хьа...

Из къамаьл цунга даьдедаре дикагIа дар. Хийраваьлар жаIу, лаьрххIа долча литературана тIаьийрвар, шоа кийнкаш лера, цул тIехьагIа эшаргйола ерригa молхаш лехар.

— ХIанз кхинар кхы цIаьнка-м хургдац хьона! — шеш шийна ишта дош делар Гелане. ЧIоагIа вIубенна.

ТОАРЧАША А ПАЙДА ЛУ

1978 ШУ ЧАКХДОАЛАШ совхоза директора ше волча конторе хьийхар Муцагов. Цунна вIалла дага а ца хиъна къамаьл дар хиънар.

— Ховш ма дий, тоарчаша душ йоаш керттера довод — из дика тха дукхагIа даькхар долга, — аьлар боахама кулгалхочо. — ХIаьта вай кхыча тайпара леладеш да-кх из гIулакх. ВIарччача шера дезаду вай тоа, хIаьта цунна тIера доаккха тха йиъ килограмм а хилац. Динадага диллача а дац из хайре. Iалаьмате бIаха хул тха. Хьа жерчаша шозза дукхагIа ма лой «доппо хьовса». Тха а тха да из!.. ХIана?

— Жерчашта санна Iуьнал де деза тоарчашта а, — жоп делар Гелане. — ДаьгIеваш йовза еза. Вешта, даьгIенашта а ма эший Iуна-м — дохьаж доалла баьцаш, крымски репей цIенаьяь дIаяха еза. Вай жерч санна ца а лутaш, Iай а тIехьа доладалийта, жала гаьна дахка дIалхуьвла деза тоарч. Атта-м дац из, бакъдар аьлча.

— Хьажа деза, хьожаргда-кх тоарчашна а...

Дукха хIама ца эшаш бIарччача шера ший гIончашца тоарч доакхадеш хилар Гелани. Цкъаза, бригада вагончи сов гаьна а яьнхе, жаIуй мичара лохаргба ца ховш бусар совхоза бохлой!. Цудухьа, дика тоаденна, ондедаьнна дар жа, дIаьха, листа дар тIадаьнча тха. Гонахьара даьлташ дика довзаш волча Гелане бIеха йоархI, къаьстта а крымски репей юкъейоацача баьций участкаш хоркар. Цудухьа цIене, белача маьха бар «доппо хьовса».

Бригадо жа лоргача оуьнте Iул хьадоаладаьча хана, массава а гIадваха, цецваьнна вар — хIалоархIаш долча тхан 7,8 килограмм елар юкъера лаьрхIача хIара тоало. ТIехдика а долаш.

1980 шера хIара тоана тIера доакхa тха ихы а 1100 грамм совдаьлар. Гелане ишта тешабир жа леладераш, дика Iунал деш, кхоабаш хуле, тоарчаша а боахама боккха пайда лургболтах. Цо аьлар:

— Халкъа кицо боах: «Жа леладара даькъера толам жаIун яйрах боала». Iудаца дукхагIа лела веза. Хаоттам мичча бесса бале а. Кхыметтел шийлача хана а.

ЮХА А ЖЕРЧАШЦА

ЖА ЛЕЛАДУ боахамаш племенной балха уйла дукхагIа тIаахийта, цIенача фух дола, шортта продукт луш дола Iулаш кхолле даьнад. «Кавказ» яхача совхоза а 1978 шера дена племенной жа дукхагIа лелае болйбеннаб, керттерча даькъе Къулбаседакавказски фух дараш а леладеш. Цу фух дола жа дикъа доак уттача лоаман моттигашка дикагIа тарау. Цар тха битъа хьоаса болаш, чIоагIа маьхе да. Ондача жево дукха а дукхагIа лу духх Грозненски меринос яхача фух дараша лучул.

Цхьабакъда, гIулакх вIаштIехьдоалаш дацар. ТIаккха, жа леладеча ферма заведующе Мезин Николая 1980 шера августе Муцагов Гелане могадир Грозненски меринос яхача фух дола цхьа шуй аз шуй даьнна 311 цIинжерч тIехьа, жерчий Iул дIаэцилга. Кой-производителаш диъ тайпарча фух дар, лоаман каракуль, къулбаседакавказски, линкольн, грозненски меринос. 24 шу даьнна вола жаIу раьза хилар, цхьабакъда, цунца цхьана цо дIадийхар шийна къулбаседкавказски фух дола племенной кой шийи Iула доаладелга. Ше вахa а вахa 40 на хержар Гелане «Восток» яхача Ставропольски племзаводера.

Жена искусственни осеменени яра гоазал хьалхе а Iомаьяр Муцагов Гелане, цудухьа из лоархIаме болх цхьаннех а тийше битацар цо. Дерригаш а хIана даш аьнна дола Iоахарий ший «чемпиона» фух дилийта вIаштIехьдиьлар цуи. Дуккьашкха дахкача жерчашта тIехьа пхачагIа 85 Iаьхар даьрхIача метте, 97 хьалхебир хIара бIаь жийна тIехьа. Боккха толам бар из, нагахьа санна жа дахка кампания ча тIатехача кхоаленна кIал, кхыметтел тепляк а йоацаш, чакхъяккха йийза хилар тергалдича. Жела шеттел пайда нIцар хьалхагIа йоачаш хулачи хана тоарч чулехкаш хиннача чак таллф тхов а болаш долча кхийх.

Гелане дика кхетадаьдар, племенной гIулакха тIа кийса учет лелаяр боккхачe лоархIаме хилар. Цо лелайора из Iуьла ца йоалйташ Iоахарашца бе безаш бола болх цхьаннех а тийше битацар, цудухьа Iула юхера дIаваданар из нагахьа. Духхьашха даьча Iоахарашцара хьа а херна хьалхебир 229 цIинжий, уж хIанз деррига а хIана даш аьнна кхоалагIа дахнеш да, хIаьта Iоахарий уйахцIена а хул.

Къулбаседакавказски фух долча племенной жерчий хIанзара ший Iул ше хьалхедаьча жах вIашагIтехад Муцагов Гелане. Тахкарча дийнахьа цун Iулана биса хьалхагIа хиннача вIашагIъийнача фух 50 ший мара бац. Укх шера цар когаметта а юкъедоалалергда Iудаца хьалхедаь цIинжерч.

Цу тайппара, воккхагIволча жаIуноа цун шин гIончаси тIаьтeIIа, хьинаре племенной болх бар безаьн долаш деррига жерчий хIанале а къулбаседакавказски фух хила кхийнаж. Пхи бутт баьннача, тIехьара къоастадду ха кхачача хIара Iаьхаро 30 килограмм оа, кхьацандараша — 40 килограммал а тIех. Ондадаьннача тоарчаша 35—40 килограмм духх дула. ХIаьта хIара устагIанна тIера 8 килограмм доакх тха (дIалоархIаш йолча дикалла).

ТIаккха Iоахарий мел лу? Iоахарий дара пхе шера задали Муцагов Гелане 4 шера кхоатадаьйй. 11-гIа пятилетка чакхйоалача шерара деррига Iоахарий планал совгIа деш да. ТIаккха уж дизза дола Iул, цаIн ахи хул. Шера бIаь жийна лоархIаш Iодаь Iоахарий юкъера лаьрхIача ерраа да:

1981 шера — 97
1982 шера — 110
1983 шера — 137
1984 шера — 145
1985 шера — 170 (!)

Наьта я Нохч-ГIалгIайче ма леладеча Малгобекски районa «Кавказ» яхача совхозерча ткъаь итт шу даьннача жаIуно Муцагов Гелани Кадыровича оттаь рекорд.

БРИГАДНИ ПОДРЯД ЮКЪЕЙИХЬАЙ

СОВНАГIА рузкъе дIаухийташ баьхкабац из боккха толам Муцагов Гелане жаIуй бригадо. Вай лакхе ма дийцарий, Гелане массадолча хIаманна тIехь порядок а нийса учет а лелаю яхаш. Цу гIулакха эш доал дика, дас санна, хьурмат деш делга, дIадохийтар кIезигагIа а долаш продукци дукхагIа йоахилга. Цудухьа хIанз бригаде виъ сага меттел кхоъ мара вац. Укх массехк шера вIашта ши гIончa ва Гелане — КПСС членалла кандидат Мутиев Дауд и Сегаури Бах-Хаяи. Цу шинне а дика Iомаьяй шоай бригадира урокаш, тIехдика кхоачашду шоай декхараш.

Бакъдар аьлча, жа дахка доладелча бригаде болх беш хул 8 сакманщик, цу даькъе повар а. Цул тIехьагIа Iоахарий тIехьара къоастадалацца йолча хена ши сакманщик мара висац — Гелане сесаг Муцагова Тумишен Токарев Николайи. Уж тешаме гIончий ба.

— Са дезале кхо бер да, — йоах Гелане. — ЙоккхагIйолча йийга Раисай 6 шу даьннад. Ондабоалаш боагIа къонгаш а — Хьусейни Кишни. Тешаме ала йиш я сога — царех а шоай дай санна жа леладераш хургба. ЗIамига волча хана со а санна Iоахарашта юхе гIерт бераш, царцара ловзар кIордадац царна. ХIанзле а цхьадола хIамаш дика кхетаду цар жена Iунал дара гIулакха. Шек хила дезац — массеха шу даьнча сакманщикаш тхоэй хургба тха бригаде.

ЦIенхаштта дуьц из Гелане. ХIаьта хIанз укх сахьате Iоахарий кхелеча тешаме гIончa я цунна 25 шу даьнна Тумиша. 8 шера дукха хIамаш Iомадаьд цо йоккха опыт йолаш волча ший маьрагара.

Дукха а хьинаре а къахьег жа леладерий подрядни бригадо. ХIаьта цунах цар вахар дIаьхий а хул. Шерра-шера дукхагIа лакхлу цар алапеш. Масала, соахка хIара бетта аванс лоархIаш 140 сом эзар цхьан жаIуно. Шу чакхдоалаш тIехьа тIалуш бола махи премии лаьрхIа 12 эзар сом ахчен 105 Iаьхари белар царна. Цунах Муцагов Геланена кхаьчар 4 эзар сом соагIа ахчен 40 Iаьхари.

— Во боацаш гIонна бола боахам ба са цIагIа, — яхаш дуьц Муцагов Гелане, — хIаьта цунах тха дезала ца шортта тIехдика продукташ а хул. (Базар тIара яс хIама эца езац тха). Сов юкъаш а дукха я уж. Цо йиш хуьлйт сога хIара шера пачхьалкхенга 20 центнер соагIа тайп-тайпара дулх, 400 килограммага кхоачаш тха дохна, ишта тоъал дукха шура йоакха а. Цо а дика алсамдоакх дезала тIадоагIа рузкъа.

«Кавказ» яхача совхоза керте эттар соакха Султыгов Мухьмад. ТIаккха жа леладечарa гIулакхаш, боахама кхыча доакъошка а санна, тоадала доладелар. Совхозе юха балхэ вера хьалхагIа хиннача боахама кулгалхоша хьайбай боахам тесса лелабар ла ца могаш балхара дIаваьнна хинна Мезин Николай а. Цунах доккха новкъостал хилар хьайбай бIарччача боахаме, цу даькъе жа леладеча а болх вIаштIехьбеннхара.

Шера Муцагов Гелане жаIуй бригадана лаьрхIа диъ цIа долаш башха-дика цIенош хьалдир 150 метр йIаьха оттача кирпишкий, тIайнлле шифер а йолаш, 800 устагIана лаьрхIа керда хьалъяьча жела лалла. Теплях, электросердал, хилалза ярг мел йоаца инвентарь а йолаш йолча нердача жела чу хилар Муцагов Гелане бригаде укх шера бIаьстам юхье жа дахнар. 300 соагIча жийво шишша Iаьхар бир, тиъаьнне — кхоккха. ХIаьта деррига Iоахарий уйахцIена да, сихха ондадоал, низ болаш доагIа.

Жа диза долаш Iангара даха вIаштIехьдаьннад совхоза. Гонахьа карт а ль дIакъайлача сениниа чу аргIаш о даь хьалъоттаьяр 70 тонн йоли 30 тонн чак, лаьттах елляр 200 тонн соагIа башха-дика силос, тоъал дIаоттайир комбикорми кеми. Бакъдар аьлга, доакъараш кIезига дукхагIа-м эшар, хIаьта а боахам соакка мара боккъонца когаш тIа отташ мича бар. Муцагов Гелане IалаьматечIоагIа кхок беш, хьурмат деш, кхыметтел, салаш ма дарра, цхьа мергIилг а доара кхераш леладора доакъар. Цудухьа та а теар. ХIанз-м ара даж жа. Низ а болаш, уйахцIена, дика тоаденна долаш Iангара даьннад уж. Цудухьа хьахиняя Iоахарий а да сов дика, шортта кхоачам беш я царна военов шура (Iатта шура цхьанена а хьекхаяц).

— Шеко яц, укх шера тха жаIуй хIара дезала вахара хьалтаро кхы а дукха дикагIа хургхилараx. — чIоагIа бIубенна йоах воккхагIволча жаIуно.

Оалаш ма дарра массадолча хIаманца кхоачам хинна да Муцагов Гелане цIа. Щеннаьна болх аттача баккхар дукха хIанз лелаеш мел йола электроприбораш ийцай. Шиъ телевизор, магнитофон, радиоприемник, транзистор, дукха газеташи журналаши — цу ерригача хIамаша кхоачашду жаIуни цун дезален духовни хьашташ. ХIаьта наха лелаеш мел йолча хIамашца безам ба цар а. Геланена дукха еза музыка, футболи, хоккейи, кино а театр а. ХIаьта, нагахьа санна станице е городе ваха везаш гIулакх хилча — цIенна латташ «Нива», коляска йола мотоцикл я.

Къона, низ болаш, хьинар долаш ва Гелани. ЧIоагIа лоархIаш а сий деш а ва из совхозе. Коммунисташа шоай мугIарашка дIачуийцав, совхоза парткома членалла, КПСС Малгобекски горкома члений кандидаталла хержав. ХIаьта харжархоша массаза раьза а волаш хилкъа депутатий Вознесенски станични Совета депутаталла хержар Муцагов Гелани. Из дика агитатор ва, раьза волаш дакъа лоац цо совхозен станицаи общественни вахаре.

...КарагIдаьннaчох кхоачам бе мегаргбар аьнна хета лу. Цхьабакъда, Гелане оамал ишта яц. Даим кердачох тIаьхув из. Цунна лов жа леладеча метте деча хаьача балхашта йиза механизаци елга, жа мел лоаттадеча моттигашка автопоилкаш елга, жела че цIенъяра, доакъар диллара транспортераш оттаелта. Цунна лов шоай желан чуIеча цIеннеи гонахьа сомий беш хулга. Юххера а, цун безам ба дIахо деша, ветеринара диплом даккха.

— Цу дерригача хIамаша са бригадана новкъостал лергда кхы а беркатегIа, дикагIа болх бара, — ший дагардар дуьц Муцагов Гелане. — Мехка Кхачан программа кхоачашъеча юкъе тхоай подрядни бригадо лоаца дакъа шерагара шерага доккхагIа хилийта гIерт тхо.

Уйла а яь, дIахо аьлар Гелане:

— Яхье вала чIоагIа ловра сона вай цIи хезача жаIуша — Социалистически Къахьегама Турпалашца Наурды Эсмухамбетовица, Хамидов Элмарзийца, сай кхоачаргIа волча даьвешийца Бахмадов Мадеца. Цхьана, вIаши новкъостал а деш, кхы а доккхагIа толамаш доахалургдар тхога.

Из ба къонача, цхьабакъда, хIанзле йоккха опыт Iоаьча жа леладечун тIахьехам. Мишта жоп лургда цунна берригача мехка боваш болча жаIуша? Вешта, шеко хила езаш хIама дац — цар хьаллоацаргба из! Цар хьабенар а дIахохьор а казамо никъ ма бий. Уж хьинаре членаш а болаш йолча сийлахь-йоккхача коммунистий парте хьахьенха никъ.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

СУРТАШ ТIА: Г. Муцагов цIагIа, салоIаш (лакхехьа аьттехьа), Iоахарашка хьожаш ба (аьрдехьа), жаIуй арадаьккхад (лохехьа).

Республика жа леладераш, шерра балха юкъейоалае цIи хезача жа Iун Муцагов Гелане балха опыт!

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

Данена дицденнадац

СССР-чуь нахе да хьалха дезду Дане махк гитлеровски фашизма Iазапах мукъабаккхар. Советски нах Коталон ди тIаихоачаш санна, чIоагIа дегаш гIоздаьле хул датчанаш цу дийнахьа. Из кхетадеш а да, хIана аьлча, цхьанна е тайпара вIаши нийсде йиш йоацаш уж дале а, зенаш даьд гитлеровски гIаьрахоша шийна а халкъе, шийне а дакъа лаьцад Европе машари демократи котдаккхара болча къовсама юкъе.

Духхьал миттa лархIа езаш я дунен шоллагIа тIом чакхбаьнна 40 шу дизар гаргагIортарца дувзаденна хIанз хьахлина датски общественноста уйлаш. Дукха ба Дане котало йоаккхача Советски Союза хоадам беш дола дакъа лаьца хилар дагадохаш е ховш бараш. Советски тIемахоша цIий Iодахийтад датски территоре дакъа дола Бархольм яха гIайре мукъайоаккхача а. Советски наьха чIоагIа сий деш ба «моакха у» дIадоаккхача баькхача хIара толама мах бовзаш бола датски Духьален болама членаш.

Дахача шера октябрь бетта йоалаьар «ветераний наьахий Ерригдатски объединени» юбилей дездара кийчо е. Йа болх дIаболабешие лаьрхIар советски халкъа турпала гIулакхаьнта цIемтиии оттаде.

— Цунах хургда тхо барнал оадаш хилар боюъонца дIагойташ дола хIама, — яхаш дувц объединене председатела Оскар Вернера. — Верригача мехна гулдеш латт СССР цхьан городе догIа лаьрхIа дола монумент хьалдогIара дола ахча. Скульптура цо беча балхах дала а монумент из дIаоттадергдолчча моттиге дIахоачадарга дахийта а гулде лаьрхIад 250 эзар датски крон. Бронзахь гранитахи ши метр лакха дола барельеф хьадеш ва Копенгагенски художествай академе профессор Фредериксен, — дIахо дувц сона къамаьл деча хьалха подпольщик хиннача советски узникашца цхьана Заксенхаузен яхача концлагере бирсача антифашистски къовсама школа яьккхачой.

Из хIама дагадехад датски Духьален боламах болча нииеках доагIа шиЙ гоновар гIулланхага дIалахийтара [illegible] Серга, — йоах цо. — Цул совгIа, вIаши Iехьдаьккхад лаьрхIа йола маркаш йоххилга, хьайийллай бахача нaха пхоай лоIаме ахчаш дIачутелара йола почтови счет. Цунца цхьана мейла чIоагIа доархIаш йолча тхо объединене тIахьайккхай профсоюзаши Iаьдала моттигашкара органашка гитлеровски фашизм йохкеча советски халкъо лаьца дакъа цIанкха а дицдойтартдоаца гIулакх дара финансови гIо дара. Материальни гIо де аьнна аьтта делар даьд бола Дане премьер-министраген культура министраген. Дувцар духхьал истори хинна ца Iеш, дунен шоллагIа тIом лаьттача хана машара тIехьалаьттача дерригача низашта юкъе хинна доттагIал, вIаши юкъера тешам, халкъашта юкъера диалог ма йий.

Оскар Вернера дийцачча тIатоха йиш я, Советски Союзага датски монумент дIаладара даькъера сий дола инициатива дунен шоллагIа тIом чакхбелераш мохи мукъабаккхараш хетадаь Дане деш латтача гIулакхий духхьал цхьа масал мара ца хилар.

Александр ПОЛЮХОВ,
АПН соб. корр.
Копенгаген.

ХЬАМСАРА ЦIЕЙ

РЕПОРТАЖ

ДIадаха гIаьраска ди. Дельа ха. МиI-миIингера гучабувлаш дукха нах гулбелар П. Захарова цIерагIча Нохч-ГIалгIай изобразительни искусствай музее. Уж баьккабар цу дийнахьа вай мехка дIадоржалуш дола изобразительни искусствай традиционни хиина дIаатта кIира хьаделлача. Из хетадаьд сийлахь-вокхха баьчча В. И. Ленин вахча денна, фашистски Германи йохаьь советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара.

Уж еза минуташ юхе мехкоач чIоагIагIа дог гIоздувлаш, шоайла къамаьлаш деш болаш а сакъердалуш а ба цхьабараш, музеарча сурташка а кхыча произведенешна а хьожаш цар уйланга бигв латт вожаш. ХьатIаотт йилла ха, Соц къамаьлаш, цхьан юкъа сатем отт вале. Из кIира хьаделл Нохч - ГIалгIай АССР культура министра заместитела А. Митрофанова. Цо а, цига къамаьлаш даьча республика художникий Союзе правлене председатела Х. Ахмедова а, музей кхыча болхлоша а дувц наха, къаьстта нагирхоита, эстетически а, художественни а, идейно-политически а кхетам луча изобразительни искусствага мел доккхе дакъа цхоач, из искусство В. И. Ленина мел чIоагIа лоархIаш хиинай, хьех хургйолча кхыча мероприятешка.

Москверча А. С. Пушкина цIерагIча изобразительни искусствай музеяс дIадоладаь традиционни хиина дIаотта дика гIулах хьаллоацеш, шоаш болча баьхкача хьаьшашта концерт гойта филармонера струнни квартет йоалаьяр музеи болхлоша. Цига йиiкар эрсий, доазол дехьарча, советски композиторий тайп - тайпара ашараш. Къаьстта наьха териам а бозам а тIаозаш яр музыкантaша дIалекха 17 бIаьшере ваьхача итальянски композитора, скрипача - виртуоза Антонио Вивальде концерто гросса яха ашараш.

Торжественни дакъа чакхдаьлча а дIахьа да наьсташ дукха ха яьккхар цига баьхкараша, музеарча произведенешка хьожаш, таханарча дезача денах а хIанзза шоаш ладийгIача концертах а лаьца дувцаш.

Бакъда, музее хиинар цу цIей дIадоладалара хьалхара юкьиг мара яцар, цун эггара гIозагIа йола минуташ город Аргуннерча Культура двореце хилла езаш яр. Цудухьа дилагIа дола сахьат дIадолалуш республика культура министерства эдавена юххера Шаьла бодача наькъа тIа льлар партийни, советски органий, общественноста вакилех, культура болхлоех, художникех хьалийзача автобусий, кхыча машиний кортеж. Цига хьеллаш яр Нохч-ГIалгIайчен художникаша шелпипцашта совгIата деннача суртех латташ йола картинни галерея. Шаьла райoна ахархоита, город Аргуна къахьегамхошта гIоза йола уж минуташ екъа болхаш бар республика столицера хьаьший.

Аргуннаша беза хьаьший баь тIаийцар гроонешцаш. Царна духьала баьхкар КПСС Шаьла райкома хьалхаре а шоллагIа а секретараш Н. Айдинов, М. Демильханова, город Аргуна горсовета а, городской культурни спортивни комплекса координационни совета председатель М. Скуланов, Шаьла района а город Аргуна а производстве хьалхалаттараш, нагирхой, дешархой, тIема а къахьегама а ветеранаш, кхыбоаа нах. Грознеицашта юкъе ба КПСС обкома культура отдела заведующи Г. Сайханов, культура министр А. Киидаров.

Из цIей хьаделлаш Михаила Александровича Скуланова аьлар:

— Таханар дер дела ди да вайна. Шаьла района къахьегамхой производстве дика толамаш далар баьхан долаш республика цIи хеза бовзаш болча художникаша шоай сурташ а кхийола производенеш а енна района ахархоита, болхлоита. Царна тахан вай хьаелл республике эггара хьалхара картинни галерея. Цул тIехьагIа Михаил Александровича доп лу А. Киидаровна. Цо дувц мехка дIадоладеннача традиционни хиина дIаоттача изобразительни искусствай кIирах, республике болх бе долалуш цуи эггара йоккхагIа йолча мероприятех цаI е картинни галерея хьаеллар хилар. Цу цIаьхка а гучадоаних къахьегама а искусства а юкъера доттагIал. Ловца боаних производстве къахьегаш болча района къахьегамхой кхы а чIоагIагIа аьттув бадар ловш. Къамаьлаш лу Х. Ахмедова, художника—тIема а къахьегама а ветерана С. Сухорукова, «Пищемаш» завода токарий бригада бригадира Х. Осмаевас, Н. Айдинова.

Хьаелл картинни галерея. Из хьаеллаш лента хоадале бокъо лу Х. Осмаевайнеи С. Сухоруковнеи.

Галерея эггара хьалхара экскурси дIаьху ИЗО искусства республикански музеи экскурсовода Газдиева Лиаяс.

Укх цIейх а гойташ йолча произведенеех а шоашта зетар иаде аьнна диллача «Отзывай книга» тIа дувц, уж сурташ дийхкача а деннача а художникашта баркалаш оалаш, цар шоашта баь эстетически салоIам бувцаш дола хьалхара денаш. Эггара хьалха уж язду тIема а къахьегама а ветеранаша Косенко Галина Павловнас, Пышев Петр Максимовича.

А. БЕК.

Республика экранаш тIа

«ПРОХИНДИАДА, Е ЦХЬАН МЕТТЕ АДАР»

Цхьан толнови словаре корайоагIаш йоаца «прохиндеи» яха цIи тиллай шоай керттерча турпалах кинодраматурга Гребнев Анатолеси режиссера Трегубович Викторен.

Малав из, цар турпал? Юкъерча дегIара а юкъерча хапара а, массаза а велавенна, эшшачоа гIулакх де кийча вола къонах. МоллагIа шоана хилча бакъахьдар аьнна хета гIулакх кхоачалдеш воле ГIор-Дади. Из болх беш ва цхьан НИИ. Iуйранара денз сарралца цхьаццa хIама йоаккхаш, лохаш, корзагIваьша лел из...

Любомудров — нигга я цун тайпан цIи. Цун роль ловзаю театр а кино а дезарашта дика вовзаш волча артиста Калягин Александра. Бокъонца волча прохиндея сурт-сибат да цо кхоллаш дар. Калягинца цхьана цига ловзаш я Гурченко Людмила а. Укх фильме Iалаьмате дика ийсъенна дуэт я из.

Фильмера кхыдола сурт-сибатни кхоллаш ба артисташ Доглиева Татьяна, Горбачев Игорь, Нефедов Игорь, Дымченко Ирина, кхыбараш.

«ДУХЬАЛЕНИИ ТАКА»

«Мосфильме» из кинокартина оттадаьд режиссера Туманишвили Михаила.

Цо дахькa кхоалагIа дола фильм да из. Укхаза йоагIхар я эггара лоархIаме йолчарех цаI йола — вай ханара нагирхой нравственни кхетам луш хьалхебара проблема.

...Эскаре гIулакх де цхьан дийнахьа тIахьийха вив эIамига саг ва уж. Толики, Женьки, Сережан арие, шии шу даккха дезаш ба, хIаьта Суриковски институт чакхъьккхача Володяй даккха дезар цхьа шу мара дац.

Тайп-тайпарча моттигашкара баьхке, шо-шоай оамалаш, вахара уйлаш йолаш нах ба уж. Мичча тайпара дале а, хIанз шоайла чIоагIа безабенна а хьоашал долаш а ба уж нагийнах. Эскаре гIулакх чакхдаьнна Володяй цIаваха веза ха хьатIаотташ цар барт бу: цхьа шу даьлча массавар Володя волча цхьана вIашагIкхета.

Новкъостех къаьстачул тIехьагIа Володя балха отт интале пхьегIаш а кхийола хIамаш а хотташ тоаеча цхьан эIамигача мастерске. ХIанз Володяй тIаха машина а киса долла ахча а да. Цу хIамо хийцай Володяй оамал, хIанз чIоагIа дика хетар цунна новкъостий ше волча на боагIаре...

Автораша дика хьахьокх цу нравственни духьалений такаж Володя мишта чакхвоал. Бакъда, фильме фу хул а уж проблемаш режиссера миста йоаш а ховрга цунга хьежачунна.

«IАЬРЖА КЕР»

Безами цунах къестари, детвоидавое, кетарлои, тешами тийша болхи, дог лазаш хилари къналк — мелодрама традиционни йолча гу мотевех хьалдиза да турецки кинематографисташа даькха «Iаьржа кер» яха кинофильм. Цун сюжет латт вIаьхийча сага йоIаи, майра дог долаш хиларагIа наха Iаьржа кер аьнна цIи тиллача къеча эIамигача сага Медали юкъерча безамах.

Из оттадаьд вовзаш волча турецки кинорежиссера Дуру Йылмаза. Вейна хьалхагIа дайнад цо даьха «Са безам а са гIайгIа а», «Сий лорадара денхар» яха сакъердаме фильмаш.

ЮХА А ЭКРАНАШ ТIА

Юха а экранаш тIа арадоал массехк шу хьалха Москверча М. Горьки цIерагIча киностуде оттадаь хиина шин серех дола «А зори здесь тихие» яха художественни фильм. Цу тIа дувц Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача хана цхьан тIема моттиге пхе йоIо гойтача деналерча гIулакхех.

Из картина оттадаьа Васильев Борисаци цхьана ше язъьча сценарех режиссера Ростоцкий Станислава.

Укх фильме вай цIаьхка а вIашагIкхетаргда хьалхагIа денз вайна безабеннача артисташца — Мартынов Андреяца, Шевчук Иринаца, Остроумова Ольгаца, Драпеко Еленаца, Долганова Иринаца, Маркова Екатеринаца, Зайцева Людмилаца.

В. КОВАЛЕВА.

Юбилейна хетадаь хьажар

ХОЗА ХАЛХАР

БIарччача нахь отделенех латташ доккха дика концерт дар дIадахача шоатта дийнахьа В. И. Ленина цIерагIча Культура двореце. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетадаьча художественни самодеятельноста халкъа кхоллама хьажара кхоалагIча туре Грознерча профсоюзни коллективаша гойтар.

Еррига хьалхара отделени фусамдаьша — В. И. Ленина цIерагIча Двореца самодеятельноста дIайихьар. Цар программе дар эрсий, вайнаьха, казачий илли, халхараш. Дакха профессиональни говзал гойташ чакхъьлар цар хIара номер. ДикагIчарна юкъе яр «Улыбка» яхача халхара халкъа ансамбло оттаь «Журавли» яха хореографически композици. Цун автор—Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист Н. Шарыпов. Ву дешар Нохч - ГIалгIай АССР Ленински комсомола преме лауреата — «Орга» яхача халкъа ансамбло оттадаь «Зиза» яха кхалнаьха лирически а «ГIала юхе» яха а вайнаьха халхараш. Безаме йийкар укх концерте инструментальни триос тIехьара тоа а еш В. Мещерякова лекха «Болгарски хоро» яха болгарски халкъа халхар-хороводи, «Кумпарситаш», Н. Языкове язъьча «Нелюдимо наше море» яхача стихах, вевзаш волча эрсий композитора К. П. Вильбоа яьккха турпала-романтически дуэт хоза лекхар В. Рябовси Д. Бородинеи.

ШоллагIча отделене шоай кхоллам гойташ бар химикаш, транспортникаш, швейникаш, хьехархой, машенашгераш, совхоза болхлой, мехкдаьттахой, студенташ. Халкъа говзанчаша укхаза дукха патриотически стихаш йийшар, сольни а массови а иллеш даьхар, оахаш яр духовой оркестр, хохаш дар вайнаьха муамаш.

Укх отделене дукха яр художественни чтено номераш. Царна юкъе къаьстта дика йийшар М. Мамакаева «Даьхен васкет» яха стихотворени «Родина» совхоза болхлочо Хозайнова Аьсета, Вахрепесе «Хатынь» — «Красный молот» заводерча Кравченко Людмилас, Р. Рождественске «Зенитчица» — цу заводерча Котлова Людмилас, Б. Брунова «Котало» — «Чечингстройтранс» ПАТО болхлочо А. Рындина. Тайжа а сакъердиме а дийкар ВЦСПС а Нохч-ГIалгIай АССР Ленински комсомола а премей лауреат йолча «Нийсархо» яхача «Трансмаш» завода Артёма цIерагIча клуба вокальни халкъа ансамбло даьха фронтовикийн наьнеи вайнаьха иллеш.

Вай республике цIи хеза йовзаш я «Красный молот» завода доулистий ансамбль. Цун кулгаалдеш ва цхьоалагIа халкъа самодеятельни кхоллама Ерригсоюзни хьажара лауреат Папиянц Сергей. ХIаране дега чу хьамсара гIоза уйлаш юхаеш а хьоаеш а безаме дIалекхар цу ансамбло «Кавказа ритмаш».

Тайп-тайпарча къамий дукха халхараш дир укх концерте самодеятельни артисташа. Шенача вайнаьха стиле дар Ашуров Вячеслава оттадаь Нохч-ГIалгIай пединститута студенташа дааь «Мехкарий лирически халхар». Иштта тамашийна хозl а сакъердаме а шийна юкъе дукха акробатически номераш а йолаш «Кочари» яха безаме эрмалой халхар дар «Меридиан» яхача халхара халкъа ансамбло оттадаьр.

Юрташкарча а городашкарча а коллективай программашта юкъе къаьстта дукха дар вайнаьха сольни а массови а халхараш. Бакъда, царех массерел белгала дикагIа а, вайнаьха IаьдалегIа дIенагIа оттадаь а халхараш дар «Чечингшвейбыт» яхача производственни объединенерча вайнаьха халхара ансамбло гойтараш. Цига гулбеннарий дог гIоздоаккхаш, цу коллективо хьахайтар вай республике цхьаькха а дика халхара ансамбль хьаьнийла а, цун кулгалхо — Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист Мальцагов Докка вайнаьха халхарех дика кхеташ, къаман шевча фольклорни ларда тIа уж уттаде ховш низа йола балетмейстер ше волга.

Хьажаре кхо халхар дар цо оттадаь: Нурадилов Ханпашех йола хореографически композици, Нохч-ГIалгIай кагирхой халхар, «Симд» яха, саг йоагIача-йодача деш дола хIирий халхар. Къаьстта хоза оттадаь дар цун тIехххьара ши халхар. Тематически нийса дагалаца а ший тайпара! кIоарта маIий долаш а я Нурадилов Ханпашех йола цун хореографически композици. Бакъда, [illegible] жиссерски тоеш ловцъеш езаш я из, самодеятельни меттел профессиональни коллективай а репертуарашка йиза йола моттиг дIалоацаргйолаш, цига дика товргйолаш а.

Горожаний концерте дакъа лоацаш бар республике цIи хеза бовзаш бола солисташ: самодеятельни кхоллама цхьоалагIча Ерригсоюзни хьажара лауреаташ Н. Санин, Нохч-ГIалгIай а Дагестана а АССР-ий культура заслуженни болхло Савина Анна, Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло Канарева Клавдия. Тематически дика номераш яр Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артисташа Е. Сишиковас, В. Соколова, Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхлоша А. Попова, А. Колпикова, кхычар кулгалдеча самодеятельни артистий коллективаша кийчъьраш.

«Ивановна» яха эрсий халкъа илли дIаьлар МВД клуберча самодеятельноста солистка Сафонцева Екатеринас. Кагирхошта дезалургдола муамаш юкъе долаш яр «Чечингстройтранс» ПАТО вокально-инструментальни ансамбла репертуар. ЧIоагIа тIоараш детташ езаеш тIаийцар из зрители.

Юрташкарча самодеятельноста санна, городерча профсоюзни коллективаша а гучадаьккхар шоай профессионализм лайкъеннилгеи халкъа кхолламе даьна лоацаш бола нах дукхагIа хиниилгеи. Лоаца аьлча, дика кийчъенний профсоюзни коллективаш Коталон 40 шу дизара денга.

В. АВАДИЕВ.

СУРТАШ ТIА: тIехьа пайдар а боалабеш илли оалаш я Р. Кагерманова; нохч-гIалгIай кагирхой халхар деш я «Чечингшвейбыт» яхача производственни объединене вайнаьха халхарий ансамбль.

Н. ЛИТВИНОВА суртaш.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Советски Союза Турпалца, СССР заслуженни летчик-испытателца С. Н. Анохинца школьникаш вIашагIкхетар.
9.20 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
10.20 — Мультфильмаш.
10.35 — «Гаьнарен юкерен музыка».
11.05 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Документальни фильмаш.
15.25 — Ашараш локх виолончелистий ансамбло.
15.40 — К. Паустовский — «Тиша шинель юха вокхха саг».
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — «Говзаме кулгаш».
16.55 — «Илли оал И. Брилевскаяс». Фильм-концерт.
17.10 — Аллегоснаво дека зевк дола Iилма - довзийтара фильмаш «Аллогени къайлегIаши», «Цахошни?», «Алдха йоаши».
17.25 — «...Лохайтта шу дIалиан боккхагIеи».
18.10 — Миллионий ленински университет.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Халкъа музыка ен. Концерт.
19.20 — Сийлахь - йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Салтечун да» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 Хоккеех йола дунен чемпионат. Франце сборни — СССР сборни. 2-гIеи, 3-гIеи периодаш.
22.45 — «Тахан дунен тIа».
23.00 — Ашараш локх Эстонски телевидени радио эстрадни оркестра.

II ПРОГРАММА

8.00 — «IуЙранара гимнастика».
8.15 — «Папас автомобиль ийцай». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Юкъара биологи.
9.05, 12.35 — Испански мотт.
10.05 — В. В. Маяковский. «Аз Америка хьаеллар».
10.35, 11.40 — Физика, 9-гIа класс.
11.05 — «Шахматни школа».
12.10 — Зоологи, 7-гIа класс.
13.05 — Д. Рид. Вахарен кхоллам оагIонаш.
13.50 — «Мина». Субтитраш дола художественни фильм.
15.10 — «Кердадараш».
18.10 — «Кердадараш».
18.20 — «Мерцишор-85» яхача Ерригсоюзни музыкальни фестивала тIеххьара концерт. Кишиневера передача.
19.10 — «Нохч - ГIалгIайчен ди».
19.30 — «Шоана, дай-ноаной» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Вийса даькъала хийла шум, бераш!».
20.10 — Сийлахь - йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Тамашийна кхелаш».
20.25 — Кхоана — «Котало» яхача фильма художественни Ерригсоюзни премьера. Кинопередача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Июлера лоа» яхача художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
22.40 — «Кердадараш».

19 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Къоначар кхоллам».
9.15 «Салтечун да». Художественни фильм.
10.55 — А. Головин. Меразшцара концерт. ДIалокх С. Прокофьева цIерагIча Пачхаьлкхен квартето.
11.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — Мехка телевизионни студей документальни фильмаш: «Ер Глубокера сатийна вахар», «ТIехьленна дола хий».
15.20 — «Эрсий метта къамаьл».
15.50 — «Тхзар» яхача фольклорни ансамбла концерт (г. Ереван).
16.15 — «Кердадараш».
16.20 — «Хар — низ». Телевизионни журнал.
17.05 — «Фаьлг болча хьоашагIа. «Гоамача низгай пачхаьлкхе». Художественни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Содружество». Телевизионни журнал.
19.30 — М. Балакирев. «Исламей» — малхболен фантази.
19.45 — Сийлахь - йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Коталон стратеги» яхача дукха сереш йолча телевизионни документальни фильма премьера. 10-гIа фильм — «Керттерча лостамагIа».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Илли арга вай, доттагIий».
23.10 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — IуЙранара гимнастика.
8.15 — «Тейжача форда тIара гIоарол». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — В. П. Катаев. «Полна во!». 4-гIа класс.
9.05, 13.00 — Английски мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар. 2-гIа передача.
10.40, 11.40 — В. Н. Полевой. «Бокъонца волча сагах йола повесть». 5-гIа класс.
11.10 — Советски изобразительни искусство. А. Пластова кхоллам.
12.10 — Истори. 7-гIа класс.
12.35 — Зоологи. 7-гIа класс.
13.30 — Янки Купала поэзи.
14.05 — А. П. Чехов. «Кхойниша».
15.05 — «Кердадараш».
17.45 — Ритмически гимнастика.
18.15 — «Ясни Поляна». Документальни фильм.
18.25 — «Ленин дог чу волаш». Литературна - музыкальни композици (гIалгIай меттала).
18.45 — Экономика керттера денхараш (Грознески экспериментально - механически завод).
19.15 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.35 — Кхоана — Ерригсоюзни коммунистически субботник. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Е. В. Тумсоева выступлени.
19.45 — «Хьа лиайоккхаш».
20.15 — «Вийса даькъала хийла шум, бераш!».
20.25 — «Ялат дIадера — дикали сурали» (нохчий меттала).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Берда тIа ваха увольнени илар». Художественни фильм.
22.55 — «Кердадараш».

Хоаттам

Тахан хувцалуш морхаш а йолаш, йоачац а йоцаш хаоттам хила тарлу. Малхбоалепгахьара секунде 3—8 метр сиха мух хьекхаргба. Фегара температура республике гIодла 11—16, Грозне 14 — 16 градус йайха хургья.

Кхоанен ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, наг-нагахьа лаьгIо догIа а делхаш хаоттам латта тарлу. Тайп-тайпарча лостамех секунде 3 — 7 метр сиха мух хьекхаргба. Фегара температура бийсана 2 — 7, дийнахьа 8 — 13 градус йайха хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктоххама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттеи деношка

СФ02077. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1842.